

Η πόλη της Ιεράπετρας : Η ιστορική εξέλιξη και ο ρόλος του σχεδιασμού
στη διαμόρφωση της πόλης σήμερα

The city of Ierapetra: The historical evolution and the importance of planning in shaping
the city

Αικατερίνη Τσαρούχα

Ακαδημαϊκό Έτος 2017-2018

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δέσποινα Διμέλλη

Περίληψη

Η παρούσα ερευνητική εργασία πραγματεύεται την ιστορική πορεία της πόλης της Ιεράπετρας από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα και την πολεοδομική της εξέλιξη από τις πρώτες προσπάθειες πολεοδόμησής της μέχρι τη σύγχρονη εποχή.

Στο πρώτο μέρος μελετάται η ιστορική πορεία της πόλης. Ξεκινά από την ίδρυσή της κατά την αρχαιότητα και στη συνέχεια εξετάζονται με χρονολογική σειρά όλες οι ιστορικοί περίοδοι και ο ρόλος της σε κάθε μια από αυτές. Αναφέρονται τα σημαντικότερα γεγονότα που επηρέασαν την εξέλιξή της και ο τρόπος που συνέβη κάθε φορά.

Στο δεύτερο μέρος μελετάται η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης από τις πρώτες οργανωμένες προσπάθειες κατά τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα. Εξετάζεται κάθε περίοδος κατά την οποία εφαρμόζονται νέες ρυθμίσεις και γίνεται μια προσπάθεια αποτίμησης των μεταβολών που επέφεραν στη δομή, μορφή και λειτουργία της πόλης, τόσο στις περιόδους της θεσμοθέτησης των ρυθμίσεων αυτών όσο και σήμερα.

Summary

The present research thesis deals with the historical course of the city of Ierapetra, from its foundation until today, and its urban development from its first attempts of planning it to modern times.

In the first part the historical course of the city is being examined. Beginning from its founding in antiquity all historical periods are being studied and the most important events that influenced its evolution along with the way they did so are being mentioned.

In the second part the urban development of the city from the first organized efforts of the 19th century until today is being studied. Every period during which new regulations are applied and an attempt is made to assess the changes that have caused the structure, form and operation of the city, is being examined, from the past periods when regulations were institutionalized since nowadays.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προκύπτει από την επιδίωξη να απαντηθούν ερωτήματα που αφορούν την εικόνα και τη δομή της σύγχρονης πόλης της Ιεράπετρας, μιας πόλης με ιστορία αιώνων.

Οι κυριότερες πηγές από τις οποίες αντλήθηκε το ερευνητικό υλικό είναι βιβλία που αφορούν την Κρήτη, το νομό Λασιθίου αλλά και την Ιεράπετρα ειδικότερα, καθώς και το αρχείο του τμήματος της Πολεοδομίας της Ιεράπετρας. Ακόμα, πληροφορίες αντλήθηκαν από άρθρα, διαδικτυακές πηγές, αλλά και βιβλία γενικότερου περιεχομένου, για την απόδοση ενός γενικότερου πλαισίου.

Η ερμηνευτική μέθοδος που επιλέχθηκε για την παρούσα εργασία είναι η εξής:

1. Παράθεση της ιστορικής εξέλιξης της πόλης της Ιεράπετρας από την ίδρυσή της κατά τα μυθικά χρόνια, μέχρι και τη σύγχρονη εποχή.
2. Εξέταση της πολεοδομικής ανάπτυξης της πόλης από τις πρώτες αναφορές που υφίστανται και αφορούν στα χωρικά της στοιχεία, το έτος 1852, μέχρι και τη σύγχρονη εποχή.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει το ρόλο που έχουν διαδραματίσει οι προσπάθειες σχεδιασμού του χώρου στην διαμόρφωση της εικόνας της πόλης της Ιεράπετρας σήμερα.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

Ιστορική εξέλιξη της πόλης (γνωριμία με την πόλη και την ιστορία της).....9

- A1.** Ονομασία και ίδρυση – Δωρική Κρήτη.....11
- A2.** Η εποχή των Ρωμαίων.....14
- A3.** Η εποχή του Βυζαντίου.....16
- A4.** Ενετοκρατία.....17
- A5.** Τουρκοκρατία και ένωση με την Ελλάδα.....19
- A6.** Η Ιεράπετρα κατά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο.....21
- A7.** Σήμερα.....22

Βιβλιογραφία- Διαδικτυακές πηγές- Πηγές εικονογράφησης.....23

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

Η σύγχρονη πόλη της Ιεράπετρας – αρχές πολεοδομίας25

- B1.** 1852- Πρώτη εικόνα της πόλης.....27
- B2.** 1886 - Πρώτη προσπάθεια ρυμοτόμησης της πόλης της Ιεράπετρας.....28
- B3.** Από την εποχή της απελευθέρωσής της από τους Τούρκους μέχρι και τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.....30
- B4.** 1967- Πρώτο οργανωμένο σχέδιο πόλης.....38
- B5.** 1988- Η πρώτη επέκταση της πόλης.....44
- B6.** 2009 - Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Ιεράπετρας.....50
- B7.** Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ιεράπετρας.....64
- B8.** Σήμερα.....70

Βιβλιογραφία - Διαδικτυακές πηγές- Πηγές εικονογράφησης -πινάκων.....76

ENOTHTA A

A. Ιστορική εξέλιξη της πόλης

A1. Ονομασία και ίδρυση – Δωρική Κρήτη

Η ονομασία Ιεράπυτνα προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων ιερά και πύτνα (=λόφος στα πελασγικά) και αναφέρεται στο Στράβωνα τον 1ο αιώνα π.Χ. και στο Στέφανο το Βυζάντιο τον 6ο μ.Χ. αιώνα (στο Λεξικό του, όπου αναφέρει και το εθνικό *Ιεραπύτνιος*), ενώ η δωρική απόδοση του ονόματος είναι Ιαράπυτνα. Η ονομασία αυτή διατηρείται μέχρι το Μεσαίωνα και με αυτήν αναφέρεται στον Πλίνιο, τον Πτολεμαίο, το Συνέκδημο του Ιεροκλή και στους καταλόγους του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Κατά τον Μεσαίωνα η Ιεράπετρα ονομάζεται Ιεράπολη ή Ιερά Πόλη (με την ονομασία αυτή αναφέρεται και από τον Chr. Buondelmondi, έναν μοναχό και περιηγητή από τη Φλωρεντία, στο βιβλίο του *Ένας γύρος της Κρήτης στα 1415*¹). Ο Έλληνας λόγιος Μιχαήλ Αποστόλης αναφέρει την Ιεράπετρα με το όνομα *Ιερά Πύτνα* σε επιστολή προς τον μαθητή του Ατραμυτηνό, το 1469. Σε ναυτικό βιβλίο των βυζαντινών χρόνων γίνεται αναφορά στην πόλη με το όνομα *Ιερά Πύδνα*. Παλαιότερες ονομασίες της Ιεράπυτνας (που σημαίνει *ιερός λόφος*, λόγω του ιερού που

υπήρχε εκεί στα αρχαία χρόνια) είναι οι: *Κύρβα* (από τον πρώτο της οικιστή που είχε το ίδιο όνομα), *Πύτνα* και *Κάμιρος*.

Σύμφωνα με μια την πιο διαδεδομένη εκδοχή η πόλη ιδρύεται κατά τα μυθικά χρόνια από τους Κορύβαντες, στη νοτιοανατολική Κρήτη (ή Τελχίτες), οι οποίοι καταφθάνουν στην Ιεράπυτνα από τη Ρόδο (εξ ου και η ονομασία Κάμιρος, η οποία ήταν αρχαία ροδίτικη πόλη). Επίσης, η πόλη τοποθετείται στο νότιο τμήμα της Κρήτης, σε κόλπο του Λιβυκού, από τους γεωγράφους Ιερώνυμο και Αρτεμίδωρο², ενώ ο Στράβωνας εσφαλμένα την τοποθετεί πάνω σε λόφο του βουνού Ίδη. Κατέχει στρατηγική θέση στο μικρότερο άξονα βορρά – νότου της Κρήτης και γνωρίζει μεγάλη οικονομική, πολιτική και κοινωνική ανάπτυξη, κατορθώνοντας να αποτελέσει μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της Κρήτης στην αρχαιότητα. Σύμφωνα με άλλες παραδόσεις, η πόλη οικοδομείται από τους Σημίτες, τους Φοίνικες, τους Αιγυπτίους ή και τους Δωριείς.

¹ Μπουοντολμόντι Κριστόφορο, *Ένας γύρος της Κρήτης στα 1415*, μετάφραση Μάρθας Αποσκίτου, εκδ. Μικρός Ναυτίλος, Ηράκλειο, 2002

² Χρηστάκης Γιάννης, *Η Ιεράπετρα και η περιοχή της*, εκδ. δημοτικής επιχείρησης ανάπτυξης & πολιτισμού Ιεράπετρας, Ηράκλειο, 1994

Κατά την Κλασική περίοδο οι πόλεις της Κρήτης δεν συμμετέχουν στους Περσικούς και στον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Χαρακτηριστικά, συγγραφείς του 4ου αι. π.Χ. όπως ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης αναφέρονται στην Κρήτη και την πολιτική της για την εν λόγω χρονική περίοδο ως ενδιαφέρων αρχαϊσμό.³

Όσον αφορά την Ιεράπυτνα, ήδη από τον 4ο αιώνα π.Χ. αρχίζει να προβάλλει ως στρατιωτική και οικονομική δύναμη. Συνάπτει συμφωνίες πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου και συνεργάζεται με την υπόλοιπη Ελλάδα, τη Μικρά Ασία και τη Βόρεια Αφρική. Έτσι, σταδιακά, μαζί με την πόλη Ίτανο, αναδεικνύεται ως η μεγαλύτερη δύναμη στην ανατολική Κρήτη.

Πιο συγκεκριμένα, γύρω στο 300 π.Χ. η Πραισός θεωρείται η πιο ισχυρή πόλη της ανατολικής Κρήτης, αλλά η Ιεράπυτνα την καταστρέφει το 145 π.Χ., για να γίνει η πόλη με την περισσότερη γη υπό την κυριαρχία της σε ολόκληρη την Κρήτη. Αναλυτικότερα, επιδιώκει συνεχώς να συνάπτει νέες συμμαχίες με άλλες ισχυρές πόλεις, για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπως η Κνωσός, η Γόρτυνα, η Λυκτός, η Αρκαδία, η Μακεδονία, η Ρόδος και η Πέργαμος, στα πλαίσια της επεκτατικής πολιτικής

της. Έτσι, αξιοποιώντας τους συμμάχους της, προσαρτά τη γειτονική Λάρισα (στο χωριό Βαϊνιά), υποτάσσει την Πραισό, όπως αναφέρθηκε, σε συνεργασία με τους Ιτανίους, ενώ στη συνέχεια έρχεται και σε αντιπαράθεση με τους τελευταίους και ξεκινά μαζί τους έναν αγώνα επικράτησης στην ανατολική Κρήτη.

Κατά την Ελληνιστική περίοδο το ενδιαφέρον της υπόλοιπης Ελλάδας και κυρίως της Μακεδονίας στρέφεται σε αυτήν. Έτσι, το 216 π.Χ. ο βασιλιάς Φίλιππος Ε΄ ανακηρύσσεται προστάτης του νησιού, ενώ την ίδια περίοδο συνάπτονται διαρκώς νέες συμμαχίες και συμβαίνουν συγκρούσεις και διενέξεις στην προσπάθεια των πόλεων του νησιού να διεκδικήσουν την κυριαρχία.

Παράλληλα, τον 1ο π.Χ. αιώνα η πόλη της Ιεράπυτνας έχει εδραιωθεί ως ένα από τα πολύ σημαντικά λιμάνια της Κρήτης, εκμεταλλευόμενη φυσικά τη στρατηγική της θέση για εμπορικές συναλλαγές με τα κράτη της ανατολικής και νότιας Μεσογείου.

Η δύναμη και η επιρροή που αποκτά η Ιεράπυτνα έχει συνέπειες, καθώς δίνει την αφορμή σε γειτονικές πόλεις της περιοχής να στραφούν εναντίον της. Η Βιάννος, η Μάλλα καθώς και άλλες γειτονικές πόλεις αναπτύσσουν εχθρική δράση εναντίον της.

³ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7#.CE.94.CF.89.CF.81.CE.B9.CE.B5.CE.AF.CF.82>

Έτσι, η λήξη του Κρητικού Πολέμου (205-200, 155-153 π.Χ.) βρίσκει την Ιεράπυτνα και την Ολούντα, φιλομακεδονικές πόλεις, τελικά ηττημένες από την Κνωσσό που συμμαχήσε με την Ρόδο και τη Ρώμη για να εξασφαλίσει την νίκη της.

Το νόμισμα της αρχαίας Ιεράπετρας

Κατά την ελληνιστική περίοδο (4ος - 1ος αι. π.Χ.) η πόλη κόβει δικό της νόμισμα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την οικονομική και πολιτική της ευρωστία. Από τις κοπές αυτές έχουν βρεθεί 44 τύποι, εκ των οποίων οι περισσότεροι από ασήμι. Συνήθως στην μία πλευρά απεικονίζονται θεότητες ή άρχοντες που ασκούσαν εξουσία τη χρονική εκείνη περίοδο και στην άλλη σύμβολα των θεοτήτων ή της ναυτικής δύναμης της πόλης. Χρονολογούνται μεταξύ 400 π.Χ. και 200 π.Χ. Η πόλη συνέχισε να κόβει νόμισμα και κατά τα ρωμαϊκά χρόνια (μετά το 67 π.Χ.), σύμφωνα πλέον με τις κοπές στα κατεχόμενα εδάφη, εκ των οποίων επτά τύποι έχουν βρεθεί. Στην εικόνα 1 απεικονίζεται αργυρό δίδραχμο με ένα γυναικείο κεφάλι σε δεξιό προφίλ, στολισμένο με κορώνα στην μπροστινή του όψη. Η πίσω όψη φέρει τις επιγραφές ΙΕΡΑΠΥ και ΑΡΙΣΤ|ΑΓΟΡΑ|Σ, ενώ απεικονίζει έναν φοίνικα με καρπούς. Στα αριστερά ένας αετός σε δεξιό προφίλ. Την όλη πίσω όψη περιβάλλει ένα

δάφνινο στεφάνι⁴.



Εικόνα 1: Αργυρό δίδραχμο (2ος - 1ος αι. π.Χ.), στο Βρετανικό Μουσείο

⁴ Ward John, Hill George F., Greek coins and their parent cities, pub. John Murray, London, 1902

A2. Η εποχή των Ρωμαίων

Το 67 π.Χ. ο ύπατος Κόιντος Καϊκίλιος Μέτελλος καταφθάνει με τις λεγεώνες του στην Ιεράπυτνα, έχοντας ξεκινήσει από την Κυδωνία, με στόχο την κατάληψη της Κρήτης, ύστερα από την αποτυχημένη απόπειρα του Μάρκου Αντώνιου. Οι Κρήτες ζητούν από τον Ρωμαίο στρατηγό Πομπήιο να επέμβει για να σταματήσει αυτή η εκστρατεία και εκείνος με τη σειρά του στρέφεται στον στρατηγό Αριστίωνα και τα στρατεύματά του για βοήθεια, όταν ο Μέτελλος αρνείται να υπακούσει. Ο στρατηγός Αριστίωνας έχει στρατοπεδεύσει στην πόλη της Ιεράπυτνας μετά από την ήττα του από τα ρωμαϊκά στρατεύματα στην μάχη της Κυδωνίας. Τελικά, ο Αριστίωνας αντιλαμβανόμενος τη ματαιότητα αυτής της μάχης επιχειρεί να διαφύγει δια θαλάσσης (τα πλοία καταστρέφονται εξαιτίας σφοδρής κακοκαιρίας στα ανοιχτά της πόλης) και η πόλη καταλαμβάνεται από τον ύπατο Μέτελλο. Τότε ολοκληρώνεται και η κατάκτηση της Κρήτης από τους Ρωμαίους, με την πτώση της τελευταίας ελεύθερης πόλης. Η περίοδος αυτή είναι δύσκολη για τους Ιεραπύτνιους, με πολλές αντιξοότητες, μέχρι που η πόλη καταστρέφεται και λίγο αργότερα οικοδομείται εκ νέου από τους Ρωμαίους.

Νέα περίοδος ακμής ξεκινά για την Ιεράπυτνα υπό τη ρωμαϊκή κυριαρχία, με την Κρήτη να γίνεται επαρχία της

Ρώμης, μαζί με την Κυρήνη της Αφρικής. Οι Ρωμαίοι αντιλαμβάνονται την αξία της γεωγραφικής της θέσης και συμβάλλουν στην ανάδειξή της σε ναυτική – εμπορική βάση, με το λιμάνι της να αποτελεί το σημείο συνάντησης Αφρικής, Εγγύς Ανατολής, Ελλάδας και Ιταλίας, του ανατολικού δηλαδή ρωμαϊκού κόσμου. Η πόλη αποκτά κοσμοπολίτικο χαρακτήρα και αναπτύσσεται οικονομικά, πολιτισμικά και πληθυσμιακά. Ακόμα, όπως αναφέρθηκε, διατηρεί και το δικαίωμα να κόβει νόμισμα.

Η Ιεράπυτνα την εποχή εκείνη διαθέτει εντυπωσιακά αρχιτεκτονήματα, υδραγωγεία, δημόσια λουτρά, επιγραφές, αγάλματα και έργα τέχνης. Σύμφωνα με τον περιηγητή Onorio Belli⁵, την πόλη κοσμούν δύο θέατρα: το μικρό, που φέρεται να βρισκόταν κοντά στη συμβολή των σημερινών οδών Κονδυλάκη και Αυξεντίου και το μεγάλο⁶, το οποίο πιθανολογείται ότι βρισκόταν στα Βιγλιά. Στην περιοχή τοποθετείται, ακόμα, ένα μικρό *αμφιθέατρο*.

⁵ Beschi Luigi, *Onorio Belli a Creta : un manoscritto inedito della Scuola archeologica italiana di Atene (1587)*, pub. Scuola archeologica italiana di Atene, Athens, 1999

⁶ Spratt Thomas A. B., *Travels and Researches in Crete*, pub. John Van Voorst, London, 1865, vol. 1, p. 256-262

Μια από τις εντυπωσιακότερες κατασκευές που πραγματοποιούνται τα χρόνια της ρωμαϊκής κυριαρχίας είναι η Ναυμαχία, μια τεράστια τεχνητή κατασκευή όπου λαμβάνουν χώρα αναπαραστάσεις ναυμαχιών για την ψυχαγωγία των πολιτών και των ευγενών της περιοχής.

Σύμφωνα με αναφορές, η θαλάσσια αυτή κατασκευή βρισκόταν στα δυτικά της πόλης, στην περιοχή που σήμερα λέγεται Μεγάλη Αλυκή.

Η ύπαρξη αυτών των κτιρίων και κατασκευών αποδεικνύει τη σημαντικότητα της πόλης κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, *αφού πρόκειται για κατασκευές που δεν απαντώνται συχνά στον ελλαδικό χώρο και αποσκοπούν στην τέρψη των «Ρωμαίων πολιτών» της αυτοκρατορίας, σε επαρχίες όπου το ντόπιο στοιχείο δεν έχει να επιδείξει πολιτιστικό παρελθόν⁷.*

⁷ Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθικού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 18

A3. Η εποχή του Βυζαντίου

Κατά την πρώτη Βυζαντινή περίοδο οι πληροφορίες που έχουμε για την Ιεράπυτνα είναι περιορισμένες. Τον 1ο αι. μ.Χ. ιδρύεται η επισκοπή Ιεραπύντης από τον Άγιο Τίτο, όπως αναφέρεται και στον κατάλογο του Ιεροκλή, γραμματικού του 6ου αι. μ.Χ., αλλά και στους καταλόγους των επισκοπών του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Συμπεραίνεται, λοιπόν, πως η πόλη είτε διατηρεί τη δύναμή της, είτε γίνεται έδρα επισκοπής για ιστορικούς λόγους.

Η γεωγραφική θέση της πόλης αν και συνδράμει σημαντικά στην μέχρι τότε εξέλιξη της, την καθιστά ταυτόχρονα και στόχο για τους εκάστοτε κατακτητές που επιθυμούν να κυριαρχήσουν στην Κρήτη και την ανατολική Μεσόγειο.

Το 796 μ.Χ.⁸ ένας ισχυρός σεισμός πλήττει την Κρήτη και προκαλεί σοβαρές σε ολόκληρο το νησί, όπως και στην πόλη της Ιεράπυτνας. Λίγο αργότερα, το 824 μ.Χ., καταφτάνουν στο νησί οι Σαρακηνοί και τα στοιχεία που γνωρίζουμε για την περίοδο εκείνη είναι λιγοστά, αφού χαρακτηρίζεται ως μια σκοτεινή περίοδος για την Κρήτη.

Ωστόσο, πιθανολογείται πως η Ιεράπυτνα, εξαιτίας της θέσης της, είναι από τις πρώτες πόλεις που καταλαμβάνουν και πιθανώς κάνουν σε αυτή κάποιου είδους οχύρωση. Την θεωρία αυτή ενισχύει το γεγονός πως η Κάτω Ιεράπετρα είχε και το τοπωνύμιο Σαρακήνα. Οι Άραβες (Σαρακηνοί της Ανδαλουσίας) μένουν στο νησί περίπου ενάμιση αιώνα, μέχρι την ανακατάληψή του από τη βυζαντινή αυτοκρατορία το 961 μ.Χ.

Κατά τη δεύτερη Βυζαντινή περίοδο παρατηρείται εισροή πληθυσμού σε ολόκληρο το νησί. Οι Βυζαντινοί εγκαθιστούν στρατιωτικές δυνάμεις και πληθυσμό από τη βυζαντινή περιφέρεια, σε με προσπάθεια να αποτρέψουν νέα κυριαρχία των Αράβων, λαμβάνοντας στρατιωτικά, κοινωνικά και θρησκευτικά μέτρα. Παράλληλα, επανιδρύουν τις επισκοπές, τις οποίες και μειώνουν σε αριθμό, με την Ιεράπετρα να παύει να αποτελεί έδρα επισκοπής. Καταληκτικά, *ψήγματα της κοινωνικής επιρροής των Βυζαντινών στον Κρητικό λαό διακρίνονται μέχρι και σήμερα*⁹.

⁸ Σπανάκης Στέργιος Γ., *Πόλεις και Χωριά της Κρήτης στο πέρασμα των αιώνων: μητρώων των οικισμών*, εκδ. Δετοράκη, Ηράκλειο, 1991-92, Τόμος 1, σελ. 320

⁹ Χρηστάκης Γιάννης Γ., *Νομός Λασιθίου. Χωρογραφία και Ανθρωπογεωγραφία*, εκδ. 21ος Αιών, Ιεράπετρα, 2010, σελ. 48

A4. Ενετοκρατία

Εν έτει 1212 το νησί καταλαμβάνουν οι Ενετοί, μετά από τη σύντονη κυριαρχία των Γενουατών. Τότε η Ιεράπυτνα αρχίζει να παρακμάζει και στο προσκήνιο εμφανίζεται η επαρχία της Σητείας, στην οποία και επικεντρώνεται το ενδιαφέρον των Ενετών. Την συγκεκριμένη χρονική περίοδο η πόλη μετονομάζεται σε Ιεράπετρα, ονομασία που έχει διατηρήσει μέχρι σήμερα. Η περιοχή της Ιεράπετρας υπάγεται σε *Σεξτάριο*¹⁰ - *Εξαρχία* (=διοικητική περιφέρεια), μαζί με άλλες γειτονικές περιοχές, ενώ το νησί χωρίζεται έξι συνολικά Εξαρχίες.

Τον 14ο αι. μ.Χ. δημιουργείται νέα διοικητική διαίρεση που χωρίζει την Κρήτη σε τέσσερα Τερριτόρια. Η Ιεράπετρα υπάγεται τότε στο τερριτόριο της Σητείας μαζί με τα 18 χωριά της πρώτης και 53 της δεύτερης. Οι κάτοικοι της πόλης συμμετέχουν σε όλες τις εξεγέρσεις ενάντια στους Ενετούς κατά την περίοδο 1212-1370. Την ίδια περίοδο ανοικοδομείται και το φρούριο της πόλης (γνωστό και ως Καλές μέχρι σήμερα).

Το φρούριο Καλές οικοδομείται κατά τα πρώτα χρόνια της Ενετοκρατίας, κατά τον R. Monanni, που αναφέρει πως

το 1631 υφίσταται ήδη για 400 περίπου χρόνια. Τοποθετείται στο νοτιότερο μόλο του αρχαίου λιμανιού και οι επόμενες αναφορές σε αυτό γίνονται τον 16ο αι., ύστερα από το σεισμό του 1508 που προκαλεί εκτεταμένες ζημιές. Το 1626 ο F. Morosini αναθέτει την επισκευή του μηχανικό R. Monanni και προσθέτει μια νέα εξέδρα προς τη μεριά της θάλασσας¹¹, για να λειτουργήσει προστατευτικά. Το φρούριο διαθέτει τέσσερις πύργους, έναν σε κάθε γωνία του, διαφορετικών μεγεθών και το τείχος στη μεριά της θάλασσας είναι πιο ενισχυμένο για να αντέχει στις συνθήκες που εκτίθεται. Ανήκει στον τύπο των ορθογωνικών οχυρώσεων και είναι το μόνο σωζόμενο οχυρό σε αστικό κέντρο στα νότια παράλια της Κρήτης.

Σε σχέδια του 16ου αι, των , η πόλη φαίνεται να μην έχει τείχη, όμως κάποια υπολείμματα του τείχους στη δυτική παραλία φαίνεται να έχουν ενετική τοιχοποιία στην απόληξή τους, ενώ τα κατώτερα τμήματα φαίνεται να ανήκουν στην ελληνορωμαϊκή περίοδο.

Στις αρχές του 16ου αι., το 1508, η πόλη της Ιεράπετρας πλήττεται από έναν καταστροφικό σεισμό , όπως περι-

¹⁰ Χρηστάκης Γιάννης Γ., *Νομός Λασιθίου. Χωρογραφία και Ανθρωπογεωγραφία*, εκδ. 21ος Αιών, Ιεράπετρα, 2010, σελ. 50

¹¹ Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθικού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 55-56

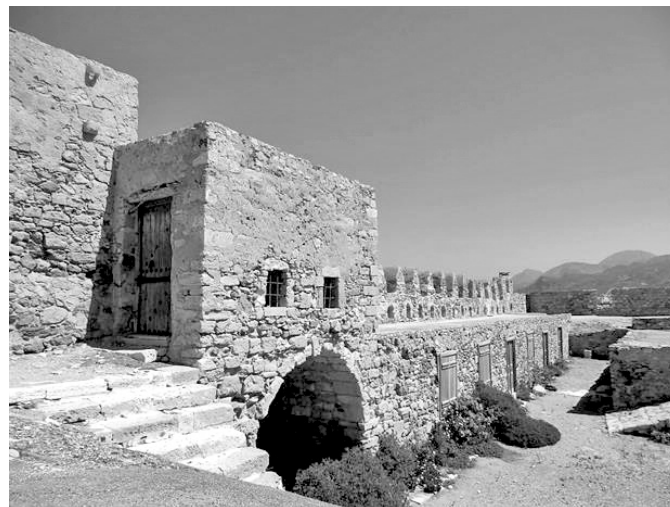
γράφει σε επιστολή του προς τον Πέτρο Κονταρίνη¹², ο τότε δούκας της Κρήτης, Ιερώνυμος Δονάτο. Για το ίδιο γεγονός ο Γάλλος περιηγητής V. Raulin, που επισκέπτεται την Κρήτη τον 19ο αι. , αναφέρει την καταστροφή της πόλης και την εκ νέου ανοικοδόμησή της, στα μέσα του 16ου αιώνα ως *μια μικρή κώμη με μικρό φρούριο*¹³.

Ο P. Gastroyfaca κάνει απογραφή του πληθυσμού της Κρήτης για τους Ενετούς. Σε αυτήν ο πληθυσμός της Ιεράπετρας δεν αναγράφεται, ενώ καταγράφονται επτά παπάδες και τα χωρία της απογράφονται κανονικά. Τέλος, το 1619 ιδρύεται λοιμοκαθακτήριο στην πόλη, όπως αναφέρει ο L. Bondumier σε έκθεσή του. Σε αυτό απολυμαίνονται τα πλοία που καταφθάνουν στο λιμάνι της πόλης και νοσηλεύονται άτομα με λοιμώδη νοσήματα.

Τέλος, σύμφωνα με τον O. Belli αναφορικά με τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι αγώνες στη Ναυμαχία συνεχίζονται και κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας.

Η Ενετοκρατία στην Ιεράπετρα διαρκεί από τον 13ο μέχρι τον 17ο αιώνα και πρόκειται για μια περίοδο με πολλές

δυσκολίες για τον κρητικό λαό μέχρι τους τελευταίους αιώνες οπότε και οι σχέσεις των Κρητικών με τους Ενετούς εξομαλύνονται και δημιουργούνται συνθήκες για την άνθηση των Τεχνών και των Γραμμάτων.



Εικόνα 2: Φρούριο Καλές, εσωτερική άποψη

¹² Χρηστάκης Γιάννης Γ., *Νομός Λασιθίου. Χωρογραφία και Ανθρωπογεωγραφία*, εκδ. 21ος Αιών, Ιεράπετρα, 2010, σελ. 52

¹³ Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθικού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 23

Α5. Τουρκοκρατία και ένωση με την Ελλάδα

Υπό τουρκική κατοχή βρίσκεται η πόλη το 1647, έχοντας υποστεί λεηλασίες και σοβαρές καταστροφές από τους κατακτητές της, μαζί με τα χωριά της. Στη συνέχεια, και σύμφωνα με αναφορές του Γάλλου περιηγητή και βοτανολόγου J. Tournefort, το 1717, η Ιεράπετρα υποβαθμίζεται σε συνοικισμό. Σταδιακά, μεγαλώνει και πάλι με την εισροή κατοίκων από τις γύρω περιοχές. Κατά το 19ο αιώνα η Ιεράπετρα λαμβάνει μέρος σε όλους τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Με το πρωτόκολλο του Λονδίνου, ωστόσο, η Κρήτη μένει εκτός των συνόρων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και η επανάσταση στο νησί καταπνίγεται. Την ίδια χρονική περίοδο σημειώνονται και έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις από τα δυτικά προς την υπόλοιπη Κρήτη και κυρίως τον νομό Λασιθίου.

Η οχύρωση της πόλης με τείχος, από την πλευρά της ξηράς, από τους Τούρκους συμβάλλει στην θεώρηση πως η πόλη έχει αρχίσει να αναπτύσσεται εκ νέου και αξίζει να επενδύσουν σε αυτή. Το τείχος, γνωστό και ως *Μπεντένι*, περιβάλλεται από εξωτερική τάφρο, γνωστή και ως *Χεντέκι*, που έχει διατηρηθεί μέχρι και σήμερα σε ορισμένα

σημεία της πόλης. Περί το 1822 οι Τούρκοι αυξάνουν το ύψος των τειχών, κατά δύο μέτρα, σε μια γενική προσπάθεια να οχυρώσουν καλύτερα το φρούριο και να αποτρέψουν τις συνεχώς αυξανόμενες επαναστατικές κινήσεις των Ελλήνων. Τα τουρκικά στρατεύματα που βρίσκονται στην Ιεράπετρα εδρεύουν στο φρούριο της πόλης, με αποτέλεσμα σε έναν ισχυρό σεισμό το 1870 που το κλονίζει, να αποδεκατιστούν. Γενικότερα, την περίοδο εκείνη πραγματοποιούνται διάφορες επισκευές που αλλάζουν σημαντικά τόσο το εξωτερικό, όσο και το εσωτερικό του φρουρίου. Το 1881 απογράφονται στην πόλη της Ιεράπετρας 1.079 Χριστιανοί και 1.430 Τούρκοι.

Όλες οι προσπάθειες της Αντίστασης αποτυγχάνουν μέχρι την επανάσταση της περιόδου 1897-98, κατά την οποία σημειώνονται σφοδρές συγκρούσεις στο σύνολο του νησιού, με ιδιαίτερη έμφαση στην Σητεία και την Ιεράπετρα, και καθίσταται σαφές στον ευρωπαϊκό χώρο μέχρι τον Αύγουστο του 1898 πως η Κρήτη πρέπει να αυτονομηθεί. Το 1898 οι Τούρκοι υποχωρούν και εγκαταλείπουν την πόλη και γίνεται η έπαρση της ελληνικής σημαίας στο φρούριο. Τότε καταρρίπτεται και το τείχος της πόλης, για

λόγους πολιτιστικούς και καλλωπιστικούς¹⁴. Έτσι την 1η Δεκέμβρη του 1913 πραγματοποιήθηκε η Ένωση του νησιού με το ελληνικό κράτος.

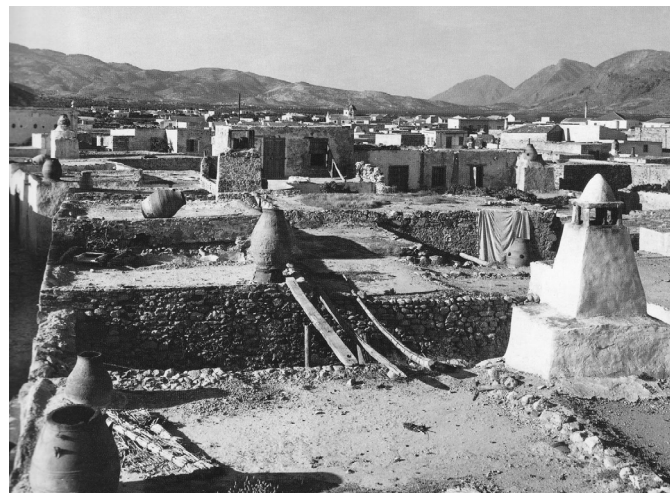
Το φρούριο Καλές υφίσταται μέχρι και σήμερα στην πόλη και αποτελεί επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο, μεγάλης σημασίας για αυτήν.

Την εποχή της τουρκικής κατοχής κτίζεται ένα τζαμί που υφίσταται μέχρι και σήμερα στην παλιά πόλη και διατηρείται σε καλή κατάσταση, ενώ ο μιναρές του έχει επισκευαστεί κατά το 1953. Στο μαρμάρινο ανώφλιο της εισόδου του αναγράφεται ένα απόσπασμα του Κορανίου.

Τέλος, στην πλατεία του Δημαρχείου βρίσκεται ένα μακρόστενο ορθογωνικό κτίριο, γνωστό ως Οθωμανική Σχολή ή *Μεχτέπι*. Το κτίριο κτίζεται αμέσως μετά την απελευθέρωση, το 1899, για τους Τούρκους. Σήμερα, ανήκει στο δήμο Ιεράπετρας και φιλοξενεί την Αρχαιολογική Συλλογή της περιοχής. Κατά καιρούς έχει φιλοξενήσει και άλλες δραστηριότητες, όπως τη Φιλαρμονική Ορχήστρα και την Οικοκυρική Σχολή.

Εγκατάσταση Μικρασιατών

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την ανταλλαγή πληθυσμών που επακολούθησε, εγκαταστάθηκαν στην Ιεράπετρα πολλές οικογένειες Μικρασιατών που συνέβαλαν δυναμικά στην πολιτιστική και οικονομική άνθηση στην περιοχή. Ενδεικτικό είναι πως οι Μικρασιάτες ήταν οι πρώτοι καλλιεργητές οπωρικών και ιδιαίτερα ντομάτας κατά τους χειμερινούς μήνες. Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 ξεκίνησε σταδιακά η παραγωγή ντομάτας.



Εικόνα 3: Ιεράπετρα, 1911

¹⁴ Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθικού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 57

Α6. Η Ιεράπετρα κατά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο

Στον Νομό Λασιθίου δεν διαδραματίζονται σημαντικά γεγονότα κατά το πρώτο μέρος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αφού δεν υφίστανται λιμάνια ή αεροδρόμια που ενδιαφέρονται να καταλάβουν τα γερμανικά στρατεύματα. Ο νομός καταλαμβάνεται μετά τη μάχη στη Σητεία, στις 28 Μαΐου, με τους Ιταλούς να καταφθάνουν από τη Ρόδο. Τότε τη στρατιωτική διοίκηση του νομού αναλαμβάνουν τα ιταλικά στρατεύματα, δημιουργώντας θέματα κυρίως υποσιτισμού στους κατοίκους. Εκείνοι ξεκινούν τις προσπάθειες για αντίσταση, με τους Ιεραπετρίτες να δρουν σε συνεργασία με τους Σητειακούς και τους Βιαννίτες.

Όταν εν έτει 1943 δυο Γερμανοί στρατιώτες θανατώνονται από την Αντίσταση και λίγες μέρες αργότερα λαμβάνουν χώρα νέες συγκρούσεις, με τα γερμανικά στρατεύματα να ανήκουν στους ηττημένους, αποφασίζουν να προβούν σε αντίποινα. Στα πλαίσια της αντίποινας πυρπόλησαν τέσσερα χωριά της Ιεράπετρας, ενώ έγιναν και μαζικές εκτελέσεις σε οκτώ χωριά της περιοχής. Παρόμοια μοίρα είχαν και δέκα χωριά της Βιάννου. Αποτέλεσμα αυτών των γεγονότων αποτέλεσε η αναγκαστική μετακίνηση του πληθυσμού των χωριών κυρίως ανατολικά, στα κοντινά χωριά και φυσικά στην πόλη της Ιεράπετρας.

A7. Σήμερα

Την τελευταία δεκαετία η Ιεράπετρα αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της Κρήτης και πόλο έλξης Ελλήνων, Ρώσων, Ιταλών, Γερμανών και χιλιάδων άλλων τουριστών ειδικά κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, εξαιτίας των βραβευμένων παραλιών της (2ο Ευρωπαϊκό βραβείο παραλιών). Τους καλοκαιρινούς μήνες, πραγματοποιούνται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις *Κύρβεια*, με πληθώρα συναυλιών και παραστάσεις θεάτρου, ενώ είναι μια από τις πιο ζωντανές πόλεις του Λασιθίου καθόλη τη διάρκεια του χρόνου.

Σήμερα, η πόλη είναι το μοναδικό αστικό κέντρο στη νότια Κρήτη, ενώ αποτελεί σπουδαίο εμπορικό κέντρο εξαγωγής αγροτικών προϊόντων προς την Ευρώπη και αποτελεί το κύριο οικονομικό και εμπορικό κέντρο του νομού Λασιθίου. Εξαιρετικά σημαντικά για την οικονομία της πόλης είναι τα θερμοκήπια στην Ιεράπετρα, που πρωτοεμφανίστηκαν την δεκαετία του 1960.

Στην περιοχή της ανήκουν μερικά από τα σημαντικότερα οικοσυστήματα της ανατολικής Μεσογείου, όπως η νήσος Χρυσή, τα όρη της Θρύπτης και το δάσος του Σελάκκου που είναι το μεγαλύτερο και το σπουδαιότερο στην Κρήτη.

Βιβλιογραφία

1. Δετοράκης Θεοχάρης Ε., *Ιστορία της Κρήτης*, εκδ. Δετοράκη, Ηράκλειο Κρήτης, 1990, σελ. 56, 88, 89, 93, 94, 96, 106, 109, 111, 112, 168, 348
2. Καρποδίνη Δημητριάδη Έφη, *Κάστρα και Φορτέτσες της Κρήτης: Εικόνες και Μνήμες*, εκδ. Αδάμ, Αθήνα, 1995, σελ. 147-151, 215, 216
3. Μπουοντολμόντι Κριστόφορο, *Ένας γύρος της Κρήτης στα 1415*, μετάφραση Μάρθας Αποσκίτου, εκδ. Μικρός Ναυτίλος, Ηράκλειο, 2002
4. Παναγιωτάκης Γεώργιος Ι., *Κρήτη: Ιστορία – Εικόνες*, εκδ. Σμυρنيωτάκη Α.Ε., Ηράκλειο Κρήτης, 1990, σελ. 307-310
5. Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθουκού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 18
6. Σπανάκης Στέργιος Γ., *Πόλεις και Χωριά της Κρήτης στο πέρασμα των αιώνων: μητρώον των οικισμών*, εκδ. Δετοράκη, Ηράκλειο, 1991-92, Τόμος 1, σελ. 320
7. Beschi Luigi, *Onorio Belli a Creta : un manoscritto inedito della Scuola archeologica italiana di Atene (1587)*, pub. Scuola archeologica italiana di Atene, Athens, 1999
8. Spratt Thomas A. B., *Travels and Researches in Crete*, pub. John Van Voorst, London, 1865, vol. 1, p. 256-262
9. Smith William, *Dictionary of Greek and Roman geography*, pub. Little, Brown and Company, Boston, 1857, p. 1065
10. Ward John, Hill George F., *Greek coins and their parent cities*, pub. John Murray, London, 1902

Διαδικτυακές Πηγές

1. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1>
2. <http://www.explorecrete.com/crete-east/GR-Ierapetra-istoria.html>
3. <http://www.ierapetra.gr/index.php/el/history-culture/byzantine-venetian-period/83-kastro-kales>
4. <http://www.ierapetra.gr/index.php/el/history-culture/minoan-ancient-roman-period/80-ierapetra-ancient-times-kyrva-pytna-ierapytna>
5. <http://www.ierapetra.net/gr/ierhisto.html>

Πηγές Εικονογράφησης

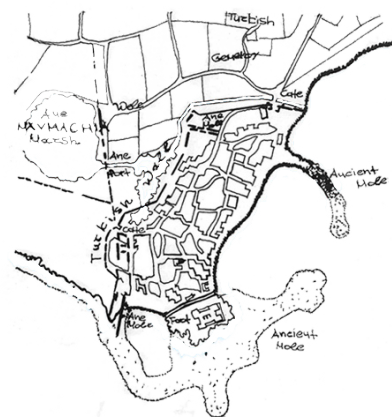
1. <http://www.krassanakis.gr/Greek%20coins.htm#>
2. <http://www.ierapetra.gr/index.php/el/history-culture/byzantine-venetian-period/83-kastro-kales>
3. <http://mycreta.blogspot.gr/2012/02/blog-post.html>

ENOTHTA B

Β. Πολεοδομική εξέλιξη της πόλης της Ιεράπετρας

Β1. 1852 –Πρώτη εικόνα της πόλης

Μια πρώτη εικόνα της πόλης της Ιεράπετρας δίδεται το 1852, από χάρτες του Άγγλου Ναυάρχου και περιηγητή T. Spratt (εικόνα 4). Τη χρονική εκείνη περίοδο η πόλη βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή. Το ενετικό στοιχείο, ωστόσο είναι έντονο στην πόλη. Σήμερα, το τμήμα αυτό αποτελεί την παλιά πόλη της Ιεράπετρας, η οποία ανοικοδομείται σχεδόν εξ ολοκλήρου για ακόμα μια φορά κατά τον 16ο αιώνα, μετά από έναν σεισμό το 1508. Κατά συνέπεια όταν γίνεται αναφορά στην παλιά πόλη της Ιεράπετρας νοείται αυτή που έχει ανεγερθεί στα ίχνη της κατεστραμμένης πόλης¹⁵. Η πόλη οργανώνεται με ένα ελεύθερο και σύνθετο σύστημα χαράξεων και κατά συνέπεια ο ιστός της χαρακτηρίζεται από δαιδαλώδη σοκάκια με πυκνή δόμηση και αδιέξοδους δρόμους. Δεν διακρίνεται κάποιο ξεκάθαρο κέντρο, ενώ φαίνεται να δίδεται περισσότερη έμφαση στους άξονες που οδηγούν στα βασικά σημεία της πόλης, όπως η θάλασσα, το κάστρο και οι εκκλησίες.



Εικόνα 4 : Τοπογραφικό της Ιεράπετρας κατά τον Άγγλο περιηγητή και ναύαρχο T. Spratt

¹⁵ Χρηστάκης Γιάννης Γ., *Η Ιεράπετρα και η περιοχή της. Πορεία μέσα στο χρόνο*, εκδ. δημοτ. επιχείρησης ανάπτυξης & πολιτισμού Ιεράπετρας, Ηράκλειο, 1994

B2. 1886 - Πρώτη προσπάθεια ρυμοτόμησης της πόλης της Ιεράπετρας

Εν έτει 1886 γίνεται η πρώτη προσπάθεια ρυμοτόμησης της πόλης της Ιεράπετρας. Την περίοδο αυτή ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται στα 2.509 άτομα. Δημιουργός του ρυμοτομικού σχεδίου είναι ο αρχιμηχανικός της Κρήτης Κ. Ραβάς. Στη θέση του αρχαίου οθωμανικού νεκροταφείου τοποθετείται η κεντρική πλατεία. Η πόλη αναπτύσσεται πλέον πέρα από τον πυρήνα της παλιάς πόλης, με έμφαση προς τα ανατολικά (εικόνα 6). Νέοι, ορθοκανονικοί άξονες χαράσσονται και συνεπάγονται τη δημιουργία πιο ορθοκανονικών και οργανωμένων οικοδομικών τετραγώνων. Το σχέδιο αποτελεί μια απλή ρυμοτόμηση της επέκτασης της πόλης με κύριο στόχο να διατμήσει τη νέα έκταση σε οικοδομικά τετράγωνα για την καλύτερη αξιοποίηση της γης από τους ιδιοκτήτες. Για το λόγο αυτό, το σχέδιο δεν προβλέπει χώρους πρασίνου, ελεύθερους χώρους κλπ. Σταδιακά, λοιπόν, εμφανίζονται διάσπαρτα κτίρια στο νέο αυτό τμήμα της πόλης που αναπτύσσεται ανατολικά. Με την πρώτη αυτή οργανωμένη προσπάθεια δόμησης και επέκτασης της πόλης τίθενται νέοι όροι και δεδομένα για την μελλοντική της ανάπτυξη.

Σήμερα, από το σχέδιο αυτό φαίνεται να έχουν διατηρηθεί στην πόλη ως χαράξεις οι κεντρικές οδοί που απεικονίζονται σε αυτό. Πιο συγκεκριμένα, η χάραξη που είναι κάθετη προς τη θάλασσα και ξεκινά ανατολικά της παλιάς πόλης και κατευθύνεται βορειοδυτικά πρόκειται για τη σημερινή οδό Δημοκρατίας. Ακόμα, η χάραξη που ξεκινά από την παλιά πόλη και κατευθύνεται προς τα ανατολικά, σχεδόν παράλληλα στο παραλιακό μέτωπο αποτελεί έναν από τους πιο βασικούς άξονες ανάπτυξης της πόλης. Οι υπόλοιπες χαράξεις ωστόσο που ορίζουν τη δημιουργία οικοδομικών τετραγώνων απέχουν πολύ από τη σημερινή εικόνα της πόλης.



Εικόνα 5 : Άποψη της πόλης στις αρχές του 20ου αιώνα, σε επιστολικό δελτάριο



Εικόνα 6 : Πρόταση πολεοδόμησης Ιεράπετρας έξω από τα τείχη, από τον Κ. Ράβα, 1886

Β3. Από την εποχή της απελευθέρωσής της από τους Τούρκους μέχρι και τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Β3α. Από την απελευθέρωση της Κρήτης μέχρι το 1947

Το 1907 η πόλη της Ιεράπετρας επεκτείνεται πλέον, πέραν του ιστού της παλιάς πόλης και εκτός των τειχών με κατεύθυνση προς τα βορειοανατολικά, δημιουργώντας δύο άξονες ανάπτυξης, έναν στον άξονα Βορρά- Νότου και ένα προσανατολισμό ΒΑ-ΝΔ (εικόνα 7), ενώ ο πληθυσμός της την περίοδο αυτή ανέρχεται στους 2.166 κατοίκους¹⁶. Δυτικά της παλιάς πόλης βρίσκεται η λίμνη των Μπραμιανών που αποτρέπει την ανάπτυξη της πόλης προς εκείνη την κατεύθυνση.

Η πόλη συνεχίζει να αναπτύσσεται τα επόμενα χρόνια, μετά την απελευθέρωση της Κρήτης από τους Τούρκους και την ένωση της με το ελληνικό κράτος. Μέχρι τότε έχουν αρχίσει να διαφαίνονται δυο βασικοί άξονες ανάπτυξης της πόλης, ο πρώτος κάθετος προς την θάλασσα και ο δεύτερος παράλληλος στο πρώην οθωμανικό νεκροταφείο και τη θάλασσα, διαπερνώντας το κέντρο της επέκτασης της πόλης.

¹⁶ Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: η νύμφη του Λιθουκού. Οδηγός για την ιστορία , αρχαιολογία και τον πολιτισμό της*, εκδ. Δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 27



Εικόνα 7 : Η εικόνα της πόλης της Ιεράπετρας το 1907 και οι άξονες ανάπτυξής της

Από την περίοδο της Ένωσης μέχρι και το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου παρατηρείται ανάπτυξη της πόλης της Ιεράπετρας. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού της πόλης και στην μετακίνηση πληθυσμών από τα γύρω χωριά στην πόλη της Ιεράπετρας, ύστερα από την καταστροφή τους από τα γερμανικά στρατεύματα.

Πλέον, η πόλη αναπτύσσεται μερικώς και προς τα δυτικά, ύστερα από την συρρίκνωση της λίμνης των Μπραμιανών, χωρίς όμως να δίδεται κάποια ιδιαίτερη έμφαση προς αυτή την κατεύθυνση (εικόνες 8, 9). Η επέκταση της πόλης παρατηρείται άναρχη, με τα καινούρια κτίρια να εμφανίζονται μακριά από το τμήμα της παλιάς πόλης αλλά και μεταξύ τους. Ο αστικός ιστός φαίνεται να διαχέεται προς όλες τις κατευθύνσεις, χωρίς να πυκνώνει ουσιαστικά και να αποκτά συνοχή.

Τα μεγέθη των κτιρίων ποικίλλουν, ενώ η χωροθέτηση τους δεν ακολουθεί τις κατευθυντήριες οδούς του σχεδίου του Κ. Ραβά, με τα προτεινόμενα οικοδομικά τετράγωνα και οδούς. Φαίνεται, ωστόσο, το παλιό οθωμανικό νεκροταφείο να διατηρεί κεντροβαρική θέση αφού σχετίζεται άμεσα με τους δύο άξονες ανάπτυξης της πόλης. Παράλληλα, η σημασία των δυο αξόνων φαίνεται να υπογραμμίζεται από την ενίσχυση των μετώπων που

τους οριοθετούν, αφού πρόκειται για τα μόνα σημεία στα οποία ο ιστός πυκνώνει. Ταυτόχρονα, εμφανίζεται και ένας τρίτος άξονας ανάπτυξης της πόλης στο παραλιακό μέτωπο και με κατεύθυνση από τα δυτικά προς τα ανατολικά.



Εικόνα 9 : Αεροφωτογραφία της πόλης της Ιεράπετρας, 1945

Β3β. Όροι Δόμησης

Για την οργανωμένη ανάπτυξη της πόλης και την ορθή ανοικοδόμηση νέων κτισμάτων και την επέμβαση σε υφιστάμενα κρίνεται απαραίτητο να ομαδοποιηθούν τμήματα της πόλης και σε αυτά να ορισθούν κάποιοι κανόνες και περιορισμοί. Αυτοί είναι οι όροι δόμησης, οι οποίοι διαφοροποιούνται από τμήμα σε τμήμα, ανάλογα με το τμήμα που αφορούν, τις χρήσεις που περιλαμβάνει ή για τις οποίες προορίζεται, τη σχέση του με την παλιά πόλη, την απόσταση από το παραλιακό μέτωπο καθώς και άλλα κριτήρια.

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 207 Α /30-09-47, περί αναθεώρησης και επεκτάσεως του σχεδίου Ιεράπετρας, η πόλη χωρίζεται αρχικά σε τρία τμήματα (εικόνα 11), σε καθένα από τα οποία ισχύουν διαφορετικοί όροι δόμησης, όπως φαίνεται στον πίνακα 1. Φαίνεται λοιπόν πως η εικόνα της πόλης διαμορφώνεται από χαμηλά κτίσματα, με έναν ή το πολύ δύο ορόφους (εικόνα 10). Ακόμα, το ποσοστό κάλυψης των οικοπέδων είναι μεγαλύτερο στο τμήμα της παλιάς πόλης και μειώνεται όσο απομακρυνόμαστε από αυτή. Αντίθετα, οι ελάχιστες επιτρεπόμενες τιμές για την αρτιότητα, το βάθος και το μέτωπο σε δρόμο αυξάνονται στις νέες περιοχές. Τέλος, στα τμήματα Α και Β το σύστημα δόμησης είναι συνεχές, ενώ στο τμήμα Γ είναι πτέρυ-

γες¹⁷. Κατά συνέπεια, παρατηρούμε πως ο ιστός είναι πιο πυκνός στο τμήμα της παλιάς πόλης, ενώ στις περιοχές περιμετρικά συναντάμε κτίσματα ψηλότερα, που διαθέτουν όμως περισσότερο ελεύθερο μεταξύ τους χώρο.

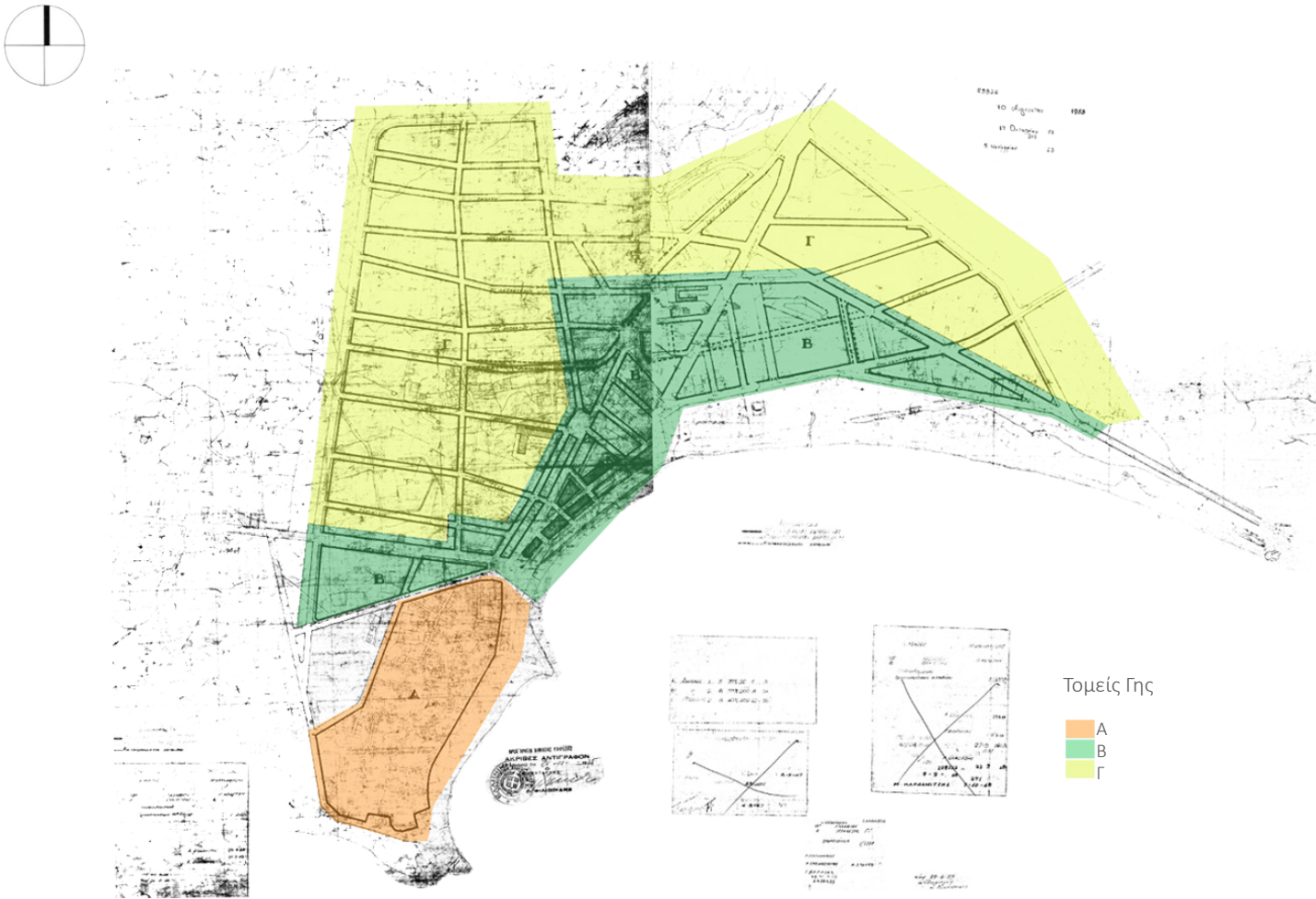


Εικόνα 10 : Η Ιεράπετρα την περίοδο του Μεσοπολέμου

Β3γ. Πλάισιο εποχής στο σύνολο του ελληνικού χώρου

Με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου παρατηρείται σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια εγκατάλειψη της υπαίθρου και συσσώρευση του ενεργού κυρίως πληθυσμού στα αστικά κέντρα, γεγονός το οποίο αποδίδεται σε

¹⁷ Σύστημα πτερύγων, καθ' ο επιτρέπεται η κατασκευή κτιρίων εν γένει, κατά σειράν παρά τα πλάγια ή το οπίσθιον ή και το πρόσθιον όριον του οικοπέδου, εξυπηρετούμενων από απόψεως επικοινωνίας, φωτισμού και αερισμού εξ ακαλύπτων τμημάτων του οικοπέδου.



Εικόνα 11 : Χάρτης της πόλης της Ιεράπετρας και ο διαχωρισμός της σε τμήματα ανάλογα με τους ισχύοντες όρους δόμησης, 1947

	ΟΡΟΦΟΙ	ΥΨΟΣ	ΚΑΛΥΨΗ	ΕΜΒΑΔΟΝ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΒΑΘΟΣ	ΣΥΣΤΗΜΑ
A	1	5	70%	50	6	8	ΣΥΝΕΧΕΣ
B	2	8	50%	200	8	14	ΣΥΝΕΧΕΣ
Γ	2	8	50%	400	12	18	ΠΤΕΡΥΓΕΣ

Πίνακας 1 : Όροι δόμησης για την πόλη της Ιεράπετρας, 1947

μεγάλο βαθμό στην καταστροφή της υπαίθρου από τις ενέργειες των γερμανικών στρατευμάτων. Συνδυαστικά με την έλευση των προσφύγων ύστερα από την μικρασιατική καταστροφή, δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα στις πόλεις, οι οποίες δεν διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές για να υποστηρίξουν τέτοια πληθυσμιακή αύξηση. Στα πλαίσια αυτά, το κράτος επιχειρεί να ξεκινήσει την ανοικοδόμηση με ιδιωτικά κεφάλαια, χωρίς να θεωρούνται απαραίτητες υποδομές ή άλλου είδους πολεοδομικές προβλέψεις, με μοναδικό στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος της στέγασης του πληθυσμού. Κατά συνέπεια, εμφανίζεται το φαινόμενο της αντιπαροχής και της ανεξέλεγκτης αύξησης του συντελεστή δόμησης, αφού η ανοικοδόμηση πλέον υπόκειται στην ιδιωτική πρωτοβουλία που έχει ως κύριο κίνητρο της αποφορά κέρδους. Σαν αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής παρατηρείται η έντονη διαφοροποίηση του αστικού ελληνικού περιβάλλοντος των προηγούμενων 120 ετών, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων¹⁸.

Έτσι σταδιακά και μετά τη σταθεροποίηση που νομίσματος το 1953, παρατηρείται ανάπτυξη της οικοδόμησης με πολυκατοικίες και το σύστημα της αντιπαροχής, ενώ παράλληλα αναπτύσσεται και το φαινόμενο της εκτός σχε-

δίου πόλεως δόμησης για την κάλυψη των αναγκών των πιο χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων. Με την εμφάνιση της Βιομηχανικής Επανάστασης και την εντατικοποίηση του φαινομένου της αστικοποίησης αλλάζει και ο τρόπος αντιμετώπισης της αστικής γης, η οποία από αντικείμενο χρήσης μετατρέπεται σε αντικείμενο εκμετάλλευσης¹⁹. Η αστική γη γίνεται αντικείμενο εμπορευματοποίησης και οικονομικής εκμετάλλευσης και η μορφολογία της πόλης αλλοιώνεται στην προσπάθεια μεγιστοποίησης του κέρδους.

Η εικόνα της πλειοψηφίας των ελληνικών πόλεων έχει διαμορφωθεί μέσα από διαδικασίες ιζηματογενούς ανάπτυξης, δηλαδή τμηματικές και μη οργανωμένες επεκτάσεις ανά διαστήματα, σε εκτάσεις που κατά τα άλλα προσφέρονταν για σχεδιασμένες επεκτάσεις των αστικών ιστών. Ακόμα και τα σχέδια την περίοδο εκείνη, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, γίνονται με γνώμονα να αποδώσουν τα μέγιστα σε ωφέλιμη γη, λειτουργώντας εις βάρος των οδικών δικτύων και των κοινόχρηστων και χώρων και χώρων πρασίνου.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 αρχίζει να γίνεται έντο-

¹⁸ Αργυρόπουλος Θαλής Ι., *Πολεοδομία στην Ελλάδα*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, 20/1986, σελ. 68

¹⁹ Λεοντίδου Λ. – Εμμανουήλ Δ., *Σχέδιο ανάλυσης της δομής της πόλης και του ρόλου της πολεοδομίας στη σύγχρονη Ελλάδα : αδιέξοδα και προοπτικές...*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, τεύχος 11, 1977,σελ. 95

να αντιληπτή η απομάκρυνση των αστικών κέντρων από το παραδοσιακό τους υπόβαθρο και το ιστορικό τους παρελθόν. Οι πολυκατοικίες έχουν αρχίσει να κυριαρχούν, η ύπαιθρος έχει εγκαταλειφθεί και πληθώρα αστικών κέντρων έχουν υποστεί ανεπανόρθωτη ζημιά ως προς τα παραδοσιακά τους κτίσματα. Κατά συνέπεια, η προσπάθεια συντήρησης ή αποκατάστασης τους καθίσταται ασύμφορη²⁰.

²⁰ Φίλιας Β., *Εξελίξεις στην οικογένεια και στην κατοικία που επηρεάζουν την οργάνωση της σύγχρονης κατοικίας*, Σεμινάριο σύγχρονης κατοικίας, Τ.Ε.Ε. – Τμήμα ανατολικής Κρήτης, Ηράκλειο, Οκτώβρης 1984, σελ. 12

B4. 1967 – Πρώτο οργανωμένο σχέδιο πόλης

B4α. Η εικόνα της πόλης μέχρι το 1966

Το 1966 η μορφή της πόλης λίγο απέχει από την σημερινή της. Έχουν καθοριστεί οι βασικοί οδικοί άξονες της πόλης, τα κτίσματα έχουν πολλαπλασιαστεί και ο ιστός φαίνεται πιο πυκνός και συνεκτικός (εικόνα 12, 13). Έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται οικοδομικά τετράγωνα, κυρίως σε μια ακτίνα περιμετρικά του νέου κέντρου, στο σημείο δηλαδή που βρισκόταν κάποτε το οθωμανικό νεκροταφείο. Διαφαίνονται καθαρά οι τρεις άξονες ανάπτυξης που συμπίπτουν με τους βασικούς οδικούς άξονές της. Παρόλα αυτά, παρατηρείται ακόμα το φαινόμενο της διάχυσης στα ανατολικά, βόρεια και δυτικά της πόλης. Η εικόνα της πόλης της Ιεράπετρας συνδέεται άμεσα με τα τεκτονόμενα στον ελλαδικό χώρο, όπως αυτά αναφέρθηκαν, και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πόλης, της οποίας ο χαρακτήρας αλλοιώθηκε ανεπανόρθωτα.

B4β. Πρώτο Σχέδιο Πόλης

Το 1967 δημιουργείται το πρώτο ολοκληρωμένο σχέδιο πόλης της Ιεράπετρας, με υπόβαθρο την υπάρχουσα κατάσταση της (εικόνα 11). Η εξέλιξη της πόλης από το 1947 μέχρι τότε είναι αυθαίρετη και άναρχη, με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζεται κάποια συγκεκριμένη

σχεδιαστική αρχή σε αυτή την προσπάθεια οργάνωσής της, αφού στηρίζεται στην υφιστάμενή της κατάσταση. Η νέα εικόνα της πόλης απέχει πολύ από αυτή του ιστού της παλιάς πόλης με τα δαιδαλώδη, στενά σοκάκια.

Η πόλη παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα εξαιτίας της άναρχης δόμησής της, της έλλειψης ρυθμιστικού σχεδίου και κατευθυντήριων αρχών σχεδιασμού. Καμία προσπάθεια οργάνωσης ζωνών χρήσεων γης δεν έχει παρατηρηθεί έως τότε, με αποτέλεσμα η κατοικία να εμπλέκεται συχνά με άλλες χρήσεις, όπως βιοτεχνία και ψυχαγωγία, προκαλώντας προβλήματα. Η ραγδαία ανάπτυξη της ανοικοδόμησης στον ελλαδικό χώρο καθιστά επιτακτική την ανάγκη διευθέτησης τόσο των χρήσεων γης όσο και των λειτουργιών στο αστικό κέντρο. Ελάχιστοι είναι οι ελεύθεροι χώροι και οι χώροι πρασίνου στην πόλη. Αυτό οφείλεται στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξή της στο εγγύς παρελθόν και στην τάση που επικρατούσε για μέγιστη εκμετάλλευση της γης με σκοπό την απόδοση κέρδους και όχι την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Πιο συγκεκριμένα, στον ιστό της πόλης εντοπίζονται δυο μικρές παιδικές χαρές, ένα μικρής κλίμακας πάρκο και μια ελεύθερη επιφάνεια που φιλοξενεί ποικίλες χρήσεις εποχιακά. Συνεπώς η ανάγκη



Εικόνα 13 : Αεροφωτογραφία της πόλης, 1966

χωροθέτησης τους φαίνεται επιτακτική αν και αποτελεί πρόκληση εξαιτίας και πάλι της άναρχης ανάπτυξης της πόλης.

Το οδικό δίκτυο της πόλης χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια, με εξαίρεση το πυκνό και δαιδαλώδες σύστημα της παλιάς πόλης. Οι δρόμοι είναι σχετικά μικρού πλάτους και με μη επαρκή πεζοδρόμηση, ενώ εκατέρωθεν των οδών παρατηρείται συνεχές και αδιάσπαστο μέτωπο από νεόδμητες πολυκατοικίες, χωρίς τους απαραίτητους συμπληρωματικούς χώρους μεταξύ αυτών.

Οι νέοι ρυθμοί με τους οποίους εξελίσσεται η οικοδομική δραστηριότητα σε ολόκληρη την Ελλάδα αντικατοπτρίζουν τον νέο τρόπο ζωής στη νέα αστικά κέντρα και παρά την ευημερία που υπόσχονται ενέχουν και πολλούς κινδύνους. Η φυσιогνωμία των πόλεων, όπως της Ιεράπετρας, αλλοιώνεται από τους φρενήρεις ρυθμούς ανάπτυξης τους και την ελλιπή νομοθέτηση για την προστασία τους. Τα λιγοστά εναπομείναντα πέτρινα και νεοκλασικά κτίρια στο κέντρο της σημερινής πόλης αντικαθίστανται πλέον από διπλοκατοικίες και πολυκατοικίες κατά κανόνα.

B4γ. Όροι Δόμησης

Η νέα εικόνα της πόλης (εικόνα 14) θεωρείται

αποτελεσμα των νέων περιορισμών και όρων δόμησης που θεσπίζονται κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Αναλυτικότερα, η πόλη πλέον χωρίζεται σε έξι τμήματα (εικόνα 15), με διαφορετικούς όρους δόμησης, όπως φαίνεται στον πίνακα 2. Το μεγαλύτερο τμήμα της παλιάς πόλης υπόκειται στη ζώνη Α όπως και προηγουμένως, διατηρώντας ωστόσο μόνο το ποσοστό κάλυψης και το συνεχές σύστημα δόμησης, οι υπόλοιποι όροι έχουν τροποποιηθεί για να αποδίδουν ψηλότερα και μεγαλύτερα κτίσματα. Σε μια νέα ζώνη, Α1, ανήκει πλέον το μεγαλύτερο τμήμα του παραλιακού μετώπου της παλιάς πόλης στο οποίο προβλέπεται να στεγάζονται χώροι αναψυχής και τουρισμού, με όρους ευνοϊκότερους για πιο ψηλά κτίρια. Ακόμα, στο τμήμα Α2 προβλέπονται τα πιο ψηλά κτίρια της περιοχής, αφού ενώ το ποσοστό κάλυψης και το σύστημα δόμησης παραμένουν τα ίδια με τα προηγούμενα, ο συντελεστής δόμησης και το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος αυξάνονται και πάλι. Παρατηρούμε κατά συνέπεια πως μέχρι στιγμής όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο της παλιάς πόλης το ύψος των κτιρίων περιμετρικά αυξάνεται.

Προχωρώντας στη ζώνη Β η κατάσταση διαφοροποιείται αφού το ποσοστό κάλυψης μειώνεται μαζί με το συντελεστή δόμησης και το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος, ενώ το σύστημα δόμησης παραμένει συνεχές. Η ζώνη Γ



Εικόνα 14: Σχέδιο πόλης, 1967

αποτελεί την απόληξη της πόλης προς τα βόρεια και ίσως τη μεγαλύτερη ζώνη της. Σε αυτή το σύστημα δόμησης από συνεχές μετατρέπεται σε πανταχόθεν ελεύθερο και η συνολική κάλυψη μειώνεται, αποδίδοντας ένα χαρακτήρα πιο περιαστικό στη ζώνη.

Τέλος, η Δ ζώνη αποτελεί την απόληξη του παραλιακού μετώπου της πόλης, στην οποία και πάλι το σύστημα δόμησης είναι πανταχόθεν ελεύθερο και το ποσοστό κάλυψης είναι στο 50% και το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος να διατηρείται ίδιο με αυτό της ζώνης Α2, με την οποία συνορεύει δυτικά και μαζί διαμορφώνουν το μεγαλύτερο τμήμα του παραλιακού μετώπου του συνόλου της πόλης. Οι διαφορές με τους όρους δόμησης που ίσχυαν μέχρι πρότινος είναι εμφανείς και μέσα από τους νέους όρους η αλλαγή της φυσιογνωμίας της πόλης φαίνεται αναπόφευκτη.

Β4δ. Σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης της Κρήτης

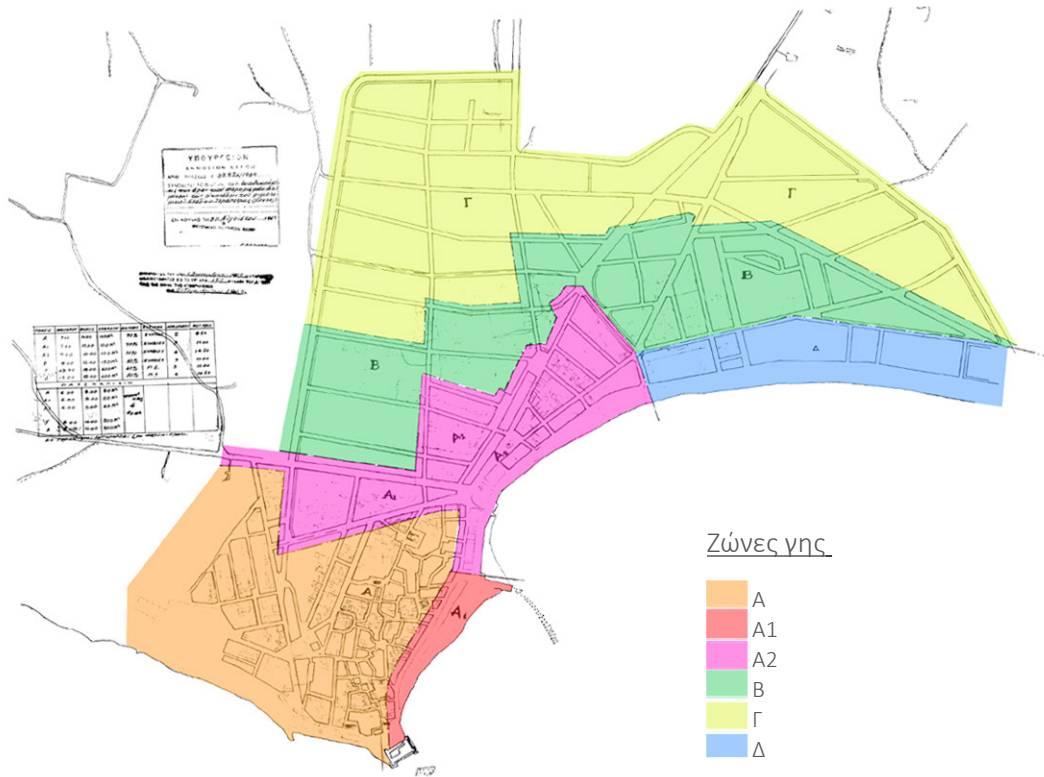
Παράλληλα, κατά τη χρονική περίοδο 1965-67 εκπονούνται τα σχέδια για την τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης με την Ιεράπετρα να αποτελεί ένα από τα τρία λιμάνια του νότου του νησιού, μαζί με αυτά της Αγίας Γαλήνης και της Παλαιόχωρας. Η μελέτη επιτάσσει την κατασκευή εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση των τουριστών και υποδομών για την βελτίωση της εικόνας της πόλης. Ακόμα, αναγκαίες κρίνονται η ανάπτυξη του δικτύου συγκοινωνιών, η αξιοποίηση του

τουριστικού δυναμικού και η προβολή και προώθηση της πόλης. Προτείνονται κατά συνέπεια από την μελέτη, η διαμόρφωση τουριστικών ζωνών, τουριστικών περιπτέρων και σταθμών εξυπηρέτησης πλωτών μέσων, με την βελτίωση των εγκαταστάσεων του υφιστάμενου λιμένα. Ως προς την βελτίωση της συνολικής εικόνας της πόλης, προτείνονται η δημιουργία κεντρικών πλατειών και χώρων πρασίνου, η εκπόνηση ρυθμιστικού σχεδίου για την διαμόρφωση την παραλιακής ζώνης καθώς και η διαπλάτυνση του Β.Ο.Α.Κ. (Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης).

Τα νέα ρυθμιστικά σχέδια βελτιώνουν μερικώς την εικόνα της πόλης σε επίπεδο επιφανειακό. Δεν εστιάζουν πραγματικά στη βάση των προβλημάτων και δεν καταφέρνουν να επιβάλλουν ουσιαστικές και ριζικές αλλαγές. Εν συνεχεία θα ακολουθήσουν αναθεωρήσεις επί του σχεδίου με στόχο τη συνεχή βελτίωση της εικόνας της πόλης²¹.

Εν κατακλείδι, εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης της πόλης και της συνεχούς ανοικοδόμησης νέων κτιρίων, πολύ σύντομα ο υπάρχον πολυεδομικός ιστός της πόλης φτάνει σε κορεσμό και διαφαίνεται πλέον επιτακτική η ανάγκη για μια νέα επέκταση του σχεδίου πόλεως, η μελέτη της οποίας και εγκρίνεται το 1988.

²¹ Περβολαράκης Κωνσταντίνος, *Η φυσιογνωμία της πόλης της Ιεράπετρας*, εκδ. Πολυτεχνείου Κρήτης, Χανιά, 2011, σελ. 41



Εικόνα 15 : Χάρτης της πόλης της Ιεράπετρας και ο διαχωρισμός της σε τμήματα ανάλογα με τους ισχύοντες όρους δόμησης, 1967

	Σ.Δ.	ΟΡΟΦΟΙ	ΥΨΟΣ	ΚΑΛΥΨΗ	ΕΜΒΑΔΟΝ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΒΑΘΟΣ	ΣΥΣΤΗΜΑ
A	1,4	1/2	5/8,5	70%	50/100	6/7	8/10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A1	2,1	3	11	70%	100	7	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A2	2,8	4	14,5	70%	100	7	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
B	1,5	2/3	8/11	50%	200/150	8	14/12	ΣΥΝΕΧΕΣ
Γ	1,2	2/3	8/11	50%/40%	400	12/13	18	ΠΤΕΡΥΓΕΣ/Π.Ε.
Δ	1,6	4	14,5	50%	400	13	18	Π.Ε.

Πίνακας 2 : Όροι δόμησης για την πόλη της Ιεράπετρας από 1967 και τροποποιήσεις σε σχέση με το 1947

B5. 1988 – Η πρώτη επέκταση της πόλης

B5α. Επέκταση της πόλης

Φυσική εξέλιξη του έντονου ρυθμού ανάπτυξης της πόλης της Ιεράπετρας (εικόνα 17) και της συνεχούς ανοικοδόμησης κατά τα τελευταία χρόνια αποτελεί η πρόταση για την επέκταση της πόλης της Ιεράπετρας (εικόνα 16) το 1988, της οποίας ο πληθυσμός πλέον ανέρχεται στα 8.570 άτομα, σημαντική αύξηση κατά τα τελευταία χρόνια. Η πρόταση αφορά τη ρυμοτόμηση της ελεύθερης περιοχής γύρω από την πόλη με δίκτυο δρόμων και πεζοδρόμων ενιαίου πλάτους, εξαιρουμένης της περιφερειακής οδού και ορισμένων κεντρικών καθέτων αξόνων που οδηγούν στην θάλασσα, έχοντας ως υπόβαθρο την υπάρχουσα κατάσταση, όπως αυτή αποτυπώνεται στο χάρτη του 1967. Το σχέδιο εντάσσεται στα πρότυπα του σχεδιασμού των πόλεων της Ευρώπης και κυρίως της Γαλλίας στα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα, όπου στόχος είναι η διαίρεση της πόλης σε οικοδομικά τετράγωνα με τον πιο λειτουργικό τρόπο, χωρίς την επιθυμία εξωραϊσμού της με μια ελκυστική, πλην λιγότερο λειτουργική, σύνθεση.

Το μεγαλύτερο μέρος της επέκτασης εκτείνεται βόρεια και ανατολικά της πόλης, καθώς στα δυτικά σώζονται ίχνη της ρωμαϊκής Ιεράπυτνας και κατ’ επέκταση πρόκειται για

αρχαιολογικό χώρο. Στο ανατολικό τμήμα της επέκτασης ο κεντρικός άξονας που την διατρέχει έχει προβλεφθεί να πεζοδρομηθεί. Ακόμα, στο νέο τμήμα συναντώνται ποικίλων μεγεθών ελεύθεροι χώροι και χώροι πρασίνου, χώροι στους οποίους η πόλη υστερούσε σημαντικά και συμβάλλουν θετικά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται επίσης σε κάποιες κάθετες προς την θάλασσα ζώνες, στο βόρειο μέρος της επέκτασης, που αποτελούνται από χώρους πρασίνου, ανοιχτούς χώρους και χώρους στάθμευσης και καταλήγουν στην υφιστάμενη πόλη.



Εικόνα 17 : Αεροφωτογραφία της πόλης της Ιεράπετρας, 1987

Το νέο σχέδιο υιοθετεί τις αρχές της ορθογωνικότητας, διαφοροποιώντας την πόλη από την προηγούμενη της κατάσταση. Διαφοροποιείται ως προς το γεγονός πως πλέον παρατηρείται ένα σύστημα οριζοντίων και καθέτων δρόμων που διαιρούν τα αρχικά σε μικρότερα οικοδομικά τετράγωνα, με κατεύθυνση προς το κέντρο της πόλης και κατ' επέκταση τη θάλασσα.

Η διαφοροποίηση του νέου τμήματος της πόλης είναι εμφανής, όμως καταφέρει μια ομαλή σύνδεση με την υφιστάμενη κατάσταση. Το γεγονός αυτό αποδίδεται εν μέρει στην σχεδιαστική συνέπεια που παρατηρείται ως προς τους κύριους υπάρχοντες οδικούς άξονες που προεκτείνονται στο νέο τμήμα της πόλης. Ακόμα, τα μικρότερα οικοδομικά τετράγωνα ακολουθούν την κλίμακα των αντιστοιχών της παλιάς πόλης και ενδιάμεση κλίμακα ανάμεσα στα τελευταία και αυτά του σχεδίου του 1967. Με τον τρόπο αυτό ευνοείται και η καλύτερη κυκλοφορία στην πόλη (εικόνα 18).

1988

Ορθοκανονικό σύστημα αξόνων
Οικοδομικά τετράγωνα ενδιάμεσης κλί-
μακας (μεταξύ αυτών της Παλιάς Πόλης
και του 1967)



1967

Πιο οργανωμένο σύστημα αξόνων
Μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα



Παλιά Πόλη

Δαιδαλώδης οργανικό σύστημα
αξόνων
Μικρά οικοδομικά τετράγωνα

Εικόνα 18 : Οικοδομικά τετράγωνα διαφορετικών χρονικών περιόδων

B5β. Όροι Δόμησης

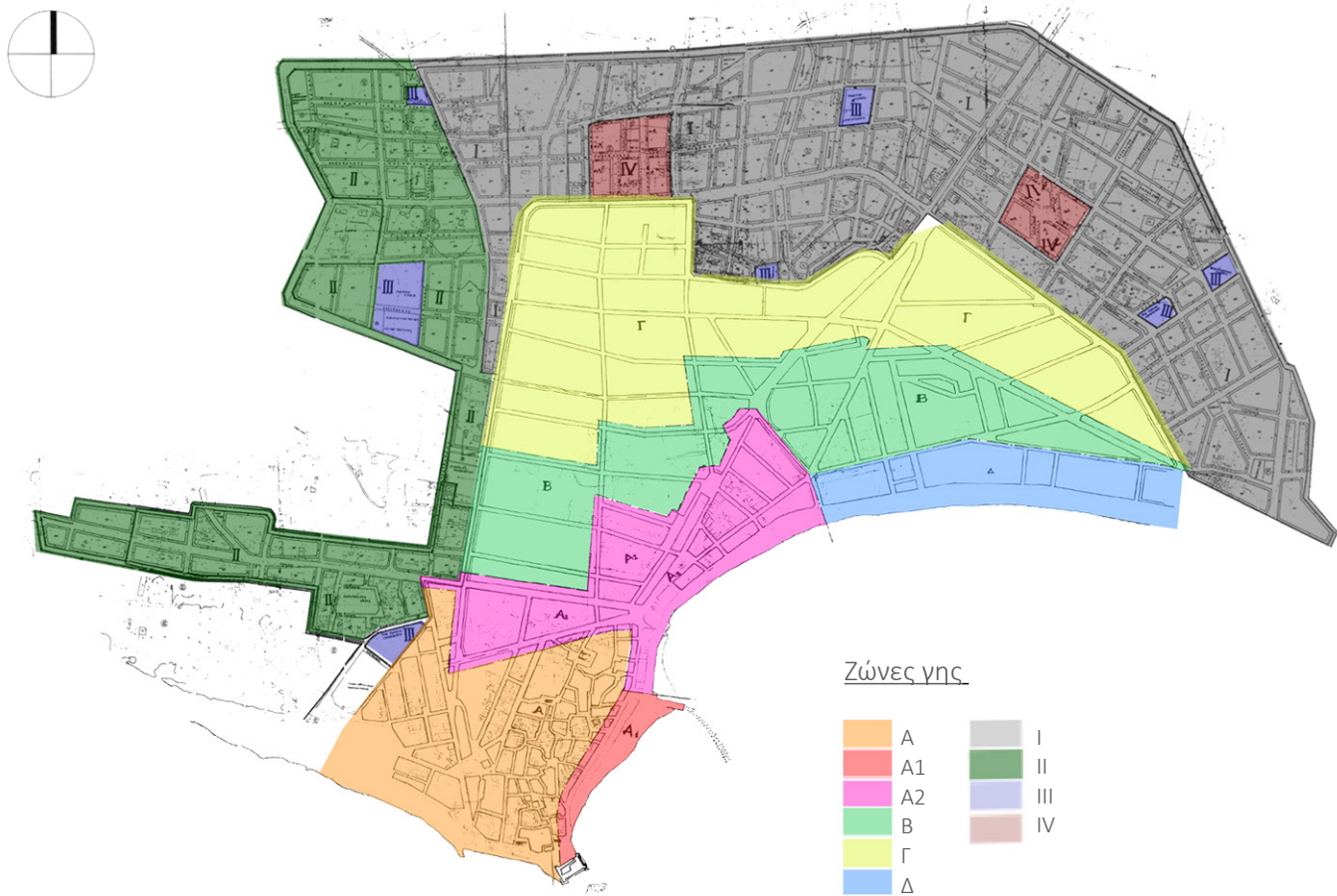
Οι όροι δόμησης στο υφιστάμενο τμήμα της πόλης διαφοροποιούνται ελάχιστα ως προς τα επιτρεπόμενα ύψη και ως προς την αρτιότητα των κτιρίων (πίνακας 3), σε σχέση με τους όρους που θεσπίστηκαν το 1967. Στο τμήμα της επέκτασης ωστόσο με την δημιουργία μικρότερων οικοδομικών τετραγώνων και την αύξηση των ελεύθερων επιφανειών και του πλάτους των δρόμων δημιουργούνται πιο ευνοϊκές συνθήκες ηλιασμού και αερισμού των χώρων της πόλης και κατά συνέπεια βελτιώνεται η ποιότητα ζωής των κατοίκων της.

Η επέκταση της πόλης χωρίζεται σε τέσσερις ζώνες. Η ζώνη I αποτελεί σχεδόν εξ ολοκλήρου το βόρειο άκρο της πόλης και συνορεύει στα δυτικά με την ζώνη II. Στις νέες αυτές περιοχές ο συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0.8 και για τις τέσσερις ζώνες και διαφοροποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις στην IV ζώνη, όπου γίνεται 1,2. Στην ζώνη I το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων είναι 12 μέτρα και το ποσοστό κάλυψης 50%. Παρατηρείται, λοιπόν, πως ο συντελεστής δόμησης της ζώνης αυτής είναι μικρότερος από αυτόν της ζώνης Γ με την οποία συνορεύει στα νότια, το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος μειώνεται κατά 1 μέτρο και το ποσοστό κάλυψης αυξάνεται κατά 10%. Άρα η εικόνα του νέου τμήματος δεν θα διαφέρει πολύ από αυτήν της υφιστάμενης

περιοχής με την οποία συνορεύει, έχοντας λίγο μικρότερη πυκνότητα. Η ζώνη II αποτελεί το δυτικό άκρο της πόλης και σε αυτήν ισχύουν οι ίδιοι όροι με την ζώνη I, εξαιρουμένου του μέγιστου επιτρεπόμενου ύψους που μειώνεται στα 9 μέτρα. Η ζώνη αυτή συνορεύει με τις Α, Α2, Β, Ι και ένα μικρό τμήμα της Γ και παρουσιάζει αρκετά διαφορετική εικόνα από τις περισσότερες από αυτές, αφού είναι σημαντικά πιο αραιοδομημένη, με εξαίρεση Ι.

Οι ζώνες III και IV αφορούν λειτουργίες διαφορετικές από αυτή της γενικής κατοικίας, όπως φαίνεται στο χάρτη (εικόνα 19), με την ζώνη III να απευθύνεται σε μονάδες εκπαίδευσης και την ζώνη IV σε (δύο) πυρήνες – εμπορικά κέντρα. Στις σχολικές μονάδες το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος ανέρχεται στα 12 μέτρα και το ποσοστό κάλυψης στο 40% και στα εμπορικά κέντρα αντίστοιχα το ύψος στα 12 μέτρα και το ποσοστό κάλυψης στο 60% με 70% κατά περίπτωση.

Γίνεται κατά συνέπεια αντιληπτό πως το τμήμα της επέκτασης της πόλης έχει πιο αραιή δόμηση από την υπάρχουσα κατάσταση και περιλαμβάνει περισσότερους ελεύθερους χώρους, χώρους πρασίνου, παιδικές χαρές αλλά και αθλητικές εγκαταστάσεις στο σύνολό του.



	Σ.Δ.	ΟΡΟΦΟΙ	ΥΨΟΣ	ΚΑΛΥΨΗ	ΕΜΒΑΔΟΝ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΒΑΘΟΣ	ΣΥΣΤΗΜΑ
A	1,4	2	8,5/9	70%	100/200	7/10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A1	2,1	3	11/13	70%	100/200	7/10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A2	2,8	4	14,5/16	70%	100/200	7/10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
B	1,5	3	11/13	50%	150/200	8/10	12	ΣΥΝΕΧΕΣ
Γ	1,2	3	11/13	40%	400	13/15	18	Π.Ε.
Δ	1,6	4	14,5/16	50%	400	13/15	18	Π.Ε.

I	0,8		12	50%
II	0,8		9	50%
III	0,8		12	40%
IV	0,8ή1,2		12	60%ή70%

Εικόνα 19: Χάρτης της πόλης της Ιεράπετρας με την επέκτασή της και ο διαχωρισμός της σε τμήματα ανάλογα με τους ισχύοντες όρους δόμησης, 1988

Πίνακας 3 : Όροι δόμησης για την πόλη της Ιεράπετρας από 1988 και τροποποιήσεις σε σχέση με το 1967

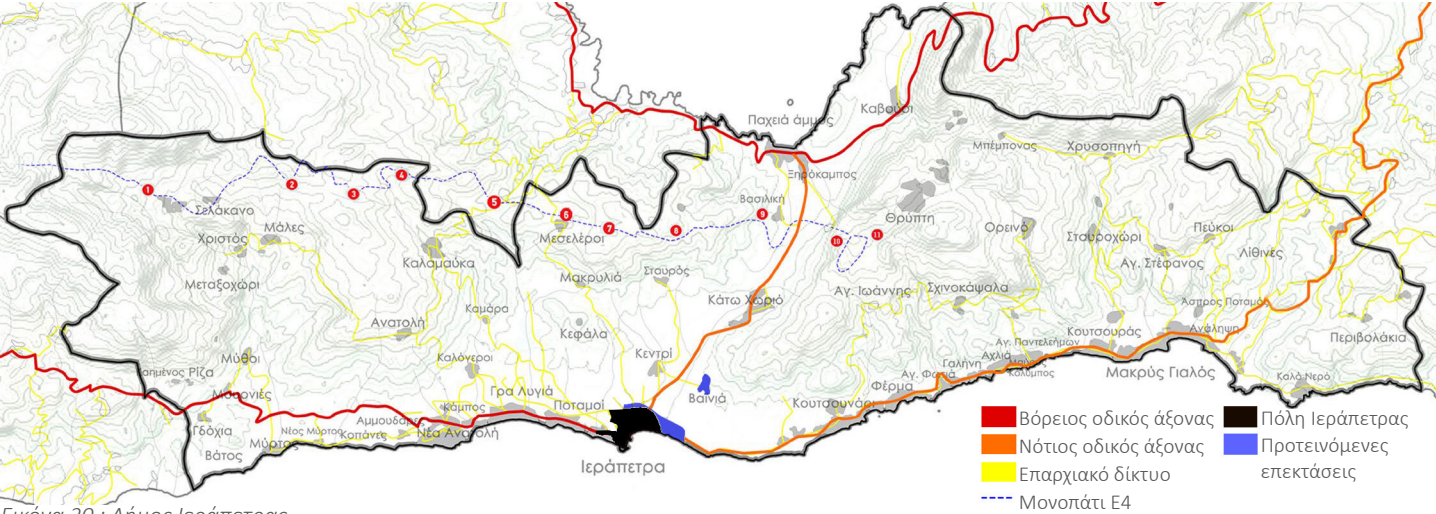
**Β6. 2009 - Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Ιεράπε-
τρας**

Β6α. Βασικές Αρχές

Το 2009 εγκρίνεται το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο για τον Δήμο Ιεράπετρας που περιλαμβάνει κατευθυντήριες αρχές τόσο για το σύνολο του δήμου, όσο και για την ίδια την πόλη της Ιεράπετρας, αποσκοπώντας στη βέλτιστη δυνατή ανάπτυξή τους. Βασική αρχή του νέου Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου (εικόνα 20) όσον αφορά την πόλη της Ιεράπετρας αποτελεί η διατήρηση του

ρόλου της σε περιφερειακό επίπεδο, ως του σημαντικό-
τερου αστικού κέντρου εξυπηρετήσεων και λειτουργιών
της νοτιοανατολικής Κρήτης²². Η πόλη της Ιεράπετρας
θεωρείται οικιστικό κέντρο 3ου επιπέδου ενισχυμένου
και εξαρτώμενο από τον Άγιο Νικόλαο (οικιστικό κέντρο

²² ΦΕΚ 530/19-10-2009



Εικόνα 20 : Δήμος Ιεράπετρας

2ου επιπέδου).

Παράλληλα, απαραίτητη θεωρείται η βελτίωση των υφισταμένων και η δημιουργία καινούριων υποδομών σε αυτή. Επιδιώκεται η ήπια οικιστική ανάπτυξη της πόλης, κυρίως ως κέντρου δημιουργίας γεωργο-περιβαλλοντικής συνείδησης, με άξονα αναφοράς την Κρήτη και εκπαιδευτικό κέντρο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με άξονα αναφοράς και μεταφοράς της τεχνογνωσίας και στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Ακόμα, είναι θεμιτή η βελτίωση της εικόνας της πόλης της Ιεράπετρας, με κατεύθυνση κυρίως στην προσέλκυση τουριστών. Προτεραιότητα επίσης αποτελεί η βελτίωση του οδικού δικτύου του ευρύτερου δήμου αλλά και νομού, με στόχο την πιο ομαλή σύνδεση των οικισμών αλλά και άλλων οικιστικών συνόλων με την πόλη της Ιεράπετρας για την καλύτερη εξυπηρέτηση του πληθυσμού.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη δημιουργία υποδομών υπερτοπικής σημασίας σε οικισμούς του δήμου έτσι ώστε να διασφαλιστεί η ήπια ανάπτυξη της πόλης της Ιεράπετρας και να διατηρηθεί ο ρόλος της ,όπως προαναφέρθηκε, αποφεύγοντας το φαινόμενο του υδροκεφαλισμού²³. Η χωροθέτηση των εν λόγω υποδομών προτείνεται σε οικισμούς «δορυφόρους» ,όπως αυτούς

του Κεντρίου, της Βαϊνιάς κλπ., καθώς και σε άλλους ήδη ανεπτυγμένους τουριστικούς υποδοχείς που δύνανται να τις υποστηρίξουν. Ακόμα, βασική επιδίωξη αποτελεί η εξασφάλιση κοινόχρηστων χώρων και η ενίσχυση τους με κοινωφελείς λειτουργίες για να προσφέρουν τις βέλτιστες συνθήκες οικιστικού περιβάλλοντος και να αποτελούν ελκυστικούς τόπους κατοικίας αλλά και παρθερισμού. Σαφώς, αναγκαία θεωρείται η εξασφάλιση τεχνικών υποδομών σε όλους τους οικισμούς του Δήμου και ιδιαιτέρως σε αυτούς που ο πληθυσμός τους υπερδιπλασιάζεται σε περιόδους αιχμής, όπως στην πόλη της Ιεράπετρας, ενώ προτείνεται και η επανάχρηση σημαντικών κτιρίων και συνόλων (κελυφών) για την στέγαση οικικών λειτουργιών.

Προβλέπεται καθορισμός οργανωμένων οικιστικών εκτάσεων για την κάλυψη των αναγκών α' και β' κατοικίας. Επιδιώκεται να καθοριστούν ζώνες γεωργικής γης προτεραιότητας για την προστασία της γεωργικής γης που αποτελεί το σημαντικότερο κεφάλαιο της περιοχής. Ακόμα, προτείνεται ορθολογική χωρική οργάνωση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, ενώ θα οροθετηθούν και ζώνες μεταποιητικής δραστηριότητας. Παράλληλα, προβλέπεται ο καθορισμός ζωνών τουριστικής δραστηριότητας κατά μήκος των θαλάσσιων μετώπων με δυναμική ανάπτυξη, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων σύ-

²³ ΦΕΚ 530/19-10-2009, 6237

γκρουσης χρήσεων γης και την διαφύλαξη της αιφόρου ανάπτυξης του τομέα. Ακόμα, συνιστάται η βελτίωση των υφισταμένων τεχνικών υποδομών και η προώθηση σχετικών με-λετών (σκοπιμότητας, οικονομικοτεχνικές, χωροθέτησης, περι-βαλλοντικών επιπτώσεων κλπ.), ώστε να διαπιστωθεί η δυνατότητα και σκοπιμότητα δημιουργίας λιμανιού και να προγραμματιστούν τα έργα για την κατασκευή του. Τέλος, θεμιτή είναι η προώθηση διαδικασιών για χρήσεις ΑΠΕ, επειδή η περιοχή του Δήμου διαθέτει ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό φυσικό περιβάλλον, πλούσιο σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).

Σε περιοχή βορειοδυτικά του οικισμού Βαϊνιά χωροθετείται συγκρότημα κατοικιών του ΟΑΕΚ σε έκταση επιφάνειας 9.000 τ.μ., η οποία βρίσκεται μέσα σε γεωργική γη προτεραιότητας και προσφέρεται να δράσει εκτονωτικά για την κορεσμένη περιοχή της Ιεράπετρας, ως προς την πρώτη κατοικία. Όλες οι επεκτάσεις –νέοι οικιστικοί υποδοχείς υλοποιούνται μόνο μέ-σω της πολεοδόμησης τους.

Ακόμα, χωροθετείται ΒΙΠΑ (Βιομηχανικό Πάρκο) συνολικής έκτασης 1.211 στρεμμάτων σε απόσταση περίπου 1,5 χιλιομέ-τρου από την ακτή, στα δυτικά της πόλης της Ιεράπετρας. Σε αυτό προβλέπεται να στεγαστούν οι οχλούσες μεταποιητικές δραστηριότητες, το σφαγείο και

να πιθανόν να δημιουργηθεί εργοστάσιο επεξεργασίας γεωργικών αποβλήτων, όπως έχει προγραμματιστεί. Στόχος του ΒΙΠΑ είναι να συνδράμει στην ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα παραγωγής της περιοχής που υστερεί σημαντικά σε σχέση με τον πρωτογενή και τον τριτογενή τομέα.

Απαιτείται ακόμα ιεράρχηση του οδικού δικτύου της συνολικής περιοχής του Δήμου, με τα τμήματα του ΒΟΑΚ και του ΝΟΑΚ που διασχίζουν τον Δήμο να χαρακτηριστούν ως Βασικό Εθνικό Δίκτυο. Σχετικά με τον άξονα Πα-χειάς Άμμου – Ιεράπετρας απαιτούνται ενέργειες για την αναβάθμιση του και τον χαρακτηρισμό του σε Δευτερεύον Εθνικό Δίκτυο. Τέτοιες ενέργειες είναι η διαπλάτυνση του, η τοποθέτηση σήμανσης και φωτεινών σηματοδοτών, η καλύτερη συντήρησή του, η τοποθέτηση στηθαίων κατά μήκος του, η διαγράμμιση κλπ. Ως προς τον άξονα Ιεράπετρας – Γρα Λυγιάς προτείνεται η δημιουργία παρακαμπτήριας οδού έτσι ώστε η κυκλοφορία να κατευθυνθεί εκτός σχεδίου πόλης καθώς και η διαπλάτυνση και σωστή συντήρησή του μέχρι την αποπεράτωση του ΝΟΑΚ. Τέλος, προτείνεται η βελτίωση του οδικού άξονα Ιεράπετρα – Μακρυλιά – Μεσελέροι, ώστε να ανταποκρίνεται στο ρόλο του δευτερεύοντος επαρχιακού δικτύου.

Βεβ. Πρόταση πολεοδομικής οργάνωσης της πόλης της Ιεράπετρας

Σύμφωνα με το ΓΠΣ του 2009 για το δήμο της Ιεράπετρας οι οικιστικές εκτάσεις του προτείνεται να αυξηθούν κατά 33% περίπου. Το ποσοστό αυτό είναι ανάλογο με την εκτιμώμενη αύξηση του πληθυσμού για την περίοδο 2001– 2020, που είναι περίπου 29%, χωρίς να συνυπολογιστεί ο παραθεριστικός – τουριστικός πληθυσμός, με τον πληθυσμό της πόλης να α-νέρχεται στα 11.877 άτομα το 2001²⁴ . Ποσοτικοποιώντας την οικιστική οργάνωση της πόλης της Ιεράπετρας εκτιμάται πως ο πληθυσμός το 2020 θα ανέρχεται στα 14.800 άτομα, ενώ ο πληθυσμός αιχμής στα 16.400. Η εκτιμώμενη έκταση οριοθετημένης ή πολεοδομημένης ή υπό πολεοδόμηση περιοχής ανέρχεται στα 1.897 στρέμματα, ενώ για προτεινόμενη επέ-κταση δίδονται 702 στρέμματα.

Έτος	2001	2011	2020
Πληθυσμός	11.877	12.355	14.800(16.400)

Η επέκταση καθορίζεται στα ανατολικά της Ιεράπετρας (εικόνα 21), στο τμήμα που περικλείεται μεταξύ του σημερινού σχεδίου πόλης και του νέου περιφερειακού δρόμου της Ιεράπετρας, του οποίου η μελέτη έχει ολοκληρω-

θεί. Στο μεγαλύτερο τμήμα της επέκτασης χρήση ορίζεται η Γενική Κατοικία αλλά και Λειτουργίες Κέντρου, δεδομένου ότι το υφιστάμενο κέντρο που λειτουργεί γύρω από την πλατεία του Δημαρχείου κρίνεται ανεπαρκές. Ακόμα, απαραίτητο θεωρείται να διασφαλιστούν οι κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι που πρέπει να δημιουργηθούν στην Ιεράπετρα. Ο συντελεστής δόμησης στην περιοχή της επέκτασης της πόλης της Ιεράπετρας ορίζεται στο 0,8.



Εικόνα 21: Υφιστάμενο σχέδιο της πόλης της Ιεράπετρας και η προτεινόμενη επέκταση στα ανατολικά της

²⁴ <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/2001>
(ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2001)

Χρήσεις γης

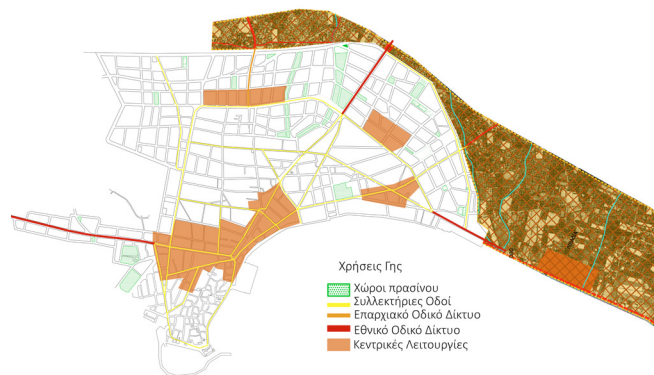
Ως κύρια χρήση σε ολόκληρη την έκταση της πόλης της πόλης της Ιεράπετρας ορίζεται αυτή της γενικής κατοικίας. Ωστόσο, στο σχέδιο του ΓΠΣ για την πόλη της Ιεράπετρας καταγράφονται και άλλες βασικές χρήσεις για την λειτουργία της πόλης.

1. Κεντρικές Λειτουργίες Πόλης

Όπως έχει αναφερθεί, το σημείο που κάποτε εδραζόταν το οθωμανικό νεκροταφείο αποτέλεσε το πρώτο κέντρο λειτουργιών που αναπτύχθηκε στην πόλη από τα πρώτα χρόνια της σύστασης της (εικόνα 22). Με την πάροδο των χρόνων ο πυρήνας αυτός συνεχίζει να αναπτύσσεται για την κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών μιας πόλης που επεκτείνεται και αυξάνει τον πληθυσμό της.

Με την επέκταση του 1988 δημιουργούνται δυο νέοι, μικρότεροι πυρήνες, που εμφανίζονται στο τότε σχέδιο ως τομέας IV (εικόνα 18). Στόχος τους είναι η καλύτερη εξυπηρέτησή των αναγκών των κατοίκων της πόλης που διαχέεται αλλά και η αποφόρτιση του αρχικού και μεγαλύτερου πυρήνα στο παλιό οθωμανικό νεκροταφείο. Ένας ακόμα πυρήνας υφίσταται σύμφωνα με το ΓΠΣ του 2009, χωρίς να γνωρίζουμε την χρονολογία που δημιουργείται, και βρίσκεται στα νοτιοανατολικά παράλια της πόλης, στα όρια της πόλης, όπως αυτά ίσχυαν το 1967.

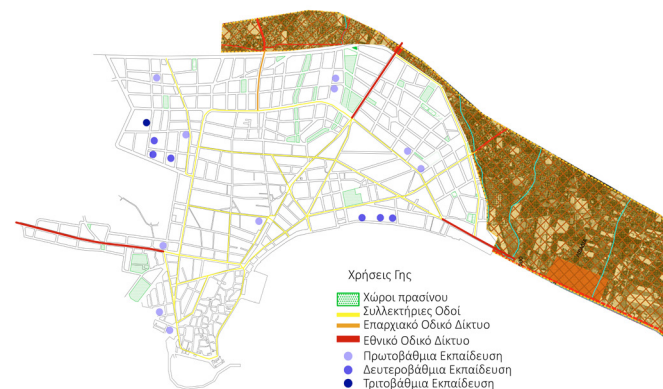
Σήμερα, οι παραπάνω πυρήνες έχουν επεκταθεί από την εποχή της χωροθέτησής τους. Στο νέο τμήμα της επέκτασης του 2009 χωροθετείται περιοχή όπου θα φιλοξενηθούν κεντρικές λειτουργίες της πόλης. Είναι επιθυμητό να υφίστανται στην πόλη περισσότεροι από ένας πυρήνες λειτουργιών για την καλύτερη εξυπηρέτηση τόσο των κατοίκων της πόλης της Ιεράπετρας όσο και των εξαρτώμενων από αυτήν χωριών και οικισμών. Έτσι, επιδιώκεται η πιο ομαλή λειτουργία τους με τον καταμερισμό του φόρτου που επιδέχεται ο καθένας. Τέλος μικρής κλίμακας πυρήνες επιβάλλεται να δημιουργηθούν και σε χωριά δορυφόρους της πόλης της Ιεράπετρας για την ακό-μα καλύτερη εξυπηρέτηση των κατοίκων πιο απομακρυσμένων χωριών και οικισμών από αυτή.



Εικόνα 22 : Κεντρικές λειτουργίες, οδικοί άξονες και χώροι πρασίνου

2. Εκπαίδευση

Όσον αφορά τις λειτουργίες εκπαίδευσης στην πόλη υφίστανται δώδεκα μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (έξι νηπιαγωγεία και έξι δημοτικά σχολεία) και έξι μονάδες δευτεροβάθμιας (τρία γυμνάσια και τρία λύκεια), ενώ υφίσταται και το Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης (Α.Τ.Ε.Ι.), μονάδα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (εικόνα 23). Ακόμα, στην πόλη λειτουργούν ειδικό δημοτικό σχολείο, εργαστήριο ειδικής επαγγελματικής κατάρτισης και σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς για την προβλεπόμενη αύξηση του πληθυσμού μέχρι το 2020 θεωρείται απαραίτητη η δημιουργία πέντε νέων νηπιαγωγείων, ενός γυμνασίου και ενός λυκείου στην πόλη της Ιεράπετρας. Τα δημοτικά σχολεία που λειτουργούν στην περιοχή φαίνεται να επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού της πόλης, λαμβάνοντας υπόψιν την αύξηση του. Οι σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απευθύνονται και στους κατοίκους του υπόλοιπου δήμου. Οι εγκαταστάσεις των μονάδων κρίνονται, σύμφωνα με το επιχειρησιακό πρόγραμμα του δήμου Ιεράπετρας επαρκείς και κατάλληλες για λειτουργία²⁵.



Εικόνα 23 : Μονάδες εκπαίδευσης και οδικοί άξονες Ιεράπετρας

²⁵ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2016

3. Ελεύθεροι χώροι – χώροι πρασίνου

Οι χώροι πρασίνου της πόλης παραμένουν ίδιοι με το ρυμοτομικό σχέδιο του 1988 (εικόνα 24). Παρατηρείται σοβαρή έλλειψη πρασίνου και ελευθέρων χώρων στο τμήμα της πόλης που χρονολογείται πριν από το 1988, σε αντίθεση με την με-ταγενέστερη επέκταση, του 1988. Αυτό συμβαίνει διότι στο ρυμοτομικό σχέδιο του 1988 οι χώροι πρασίνου είχαν προβλεφθεί και σχεδιαστεί εξ αρχής, γεγονός το οποίο δεν είχε συμβεί στα προγενέστερα σχέδια. Κρίνεται λοιπόν, απαραίτητη η λήψη μέτρων για την δημιουργία ελευθέρων χώρων και χώρων πρασίνου στο τμήμα της πόλης που υστερεί, με τη μορφή πάρκων τσέπης και επεμβάσεων βελονισμού, για την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της. Σχετικά με το τμήμα της νέας προτεινόμενης επέκτασης δεν έχουν προταθεί ακόμα πιθανά σημεία για την χωροθέτησή τους.



Εικόνα 24 : Χώροι πρασίνου και οδικό δίκτυο Ιεράπετρας

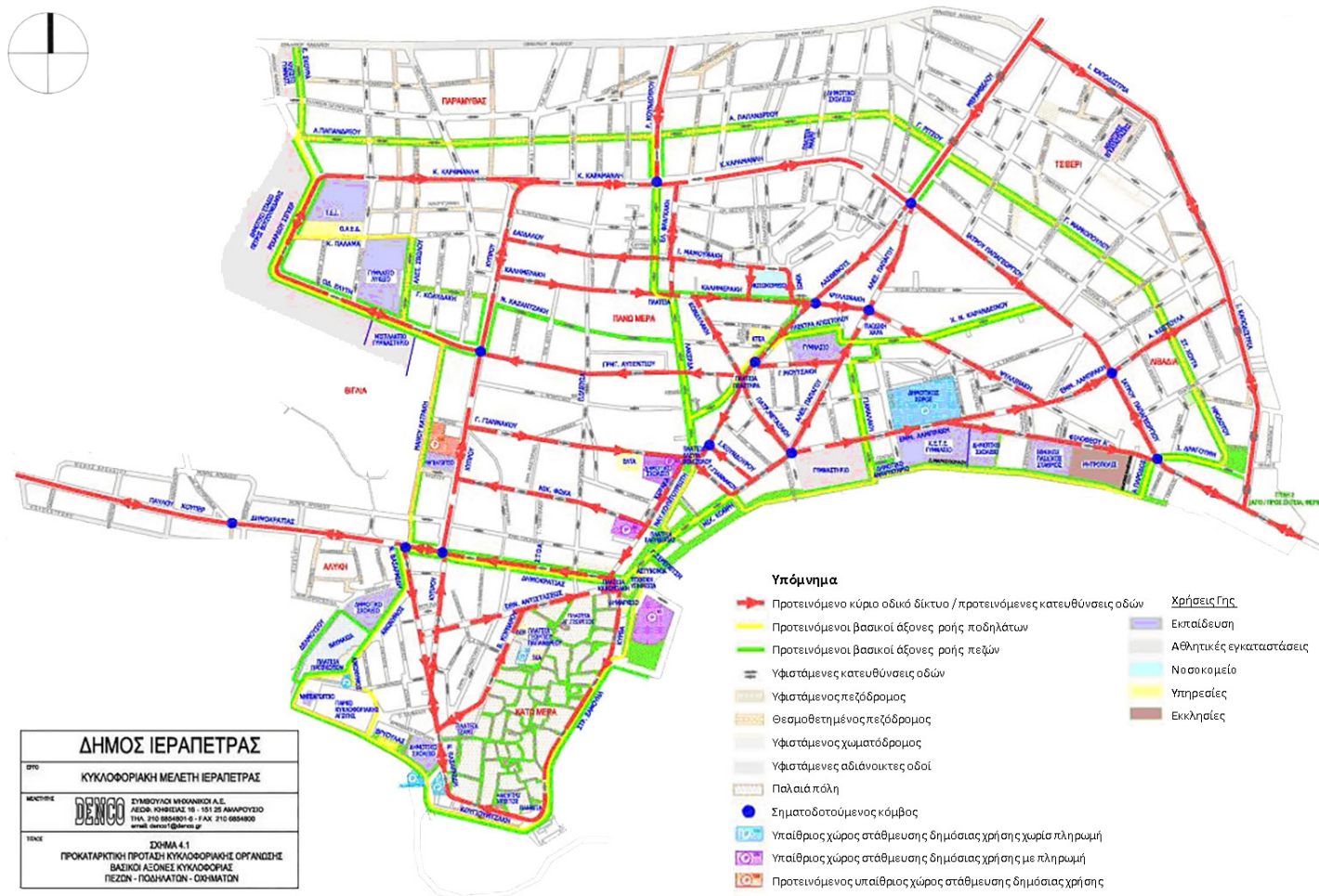
4. Κυκλοφορία

Το οδικό δίκτυο της πόλης της Ιεράπετρας απαρτίζεται από τις συλλεκτήριες οδούς (δημοτικό οδικό δίκτυο) και τις τοπικές της οδούς, ενώ σε αυτήν καταλήγουν και άξονες του εθνικού οδικού δικτύου (εικόνα 25). Ως προς το πλάτος των δρόμων παρατηρείται πως στο τμήμα της παλιάς πόλης συναντώνται οι πιο στενοί, με ένα δαιδαλώδες και άναρχο σύστημα. Καθώς απομακρυνόμαστε από το τμήμα της παλιάς πόλης και βρι-σκόμαστε στο τμήμα που ανοικοδομήθηκε μέχρι το 1967 το πλάτος των δρόμων αυξάνεται και το οδικό δίκτυο είναι σημαντικά πιο αραιό από αυτό της παλιάς πόλης, σχηματίζοντας πολύ μεγαλύτερα οικοδομικά τετράγωνα. Τέλος, στην επέκταση του 1988 το πλάτος των δρόμων έχει αυξηθεί, αλλά το δίκτυο των οδών είναι πιο πυκνό, γεγονός το οποίο οδηγεί στη δημιουργία μικρότερων οικοδομικών τετραγώνων από αυτά που συναντώνται προηγουμένως. Παρά τη διαφοροποίηση του οδικού δικτύου η κυκλοφορία και η σύνδεση του παλιού με το νέο τμήμα είναι ομαλές, καθώς οι βασικές χαράξεις διατηρούνται και συνεχίζονται στην επέκταση. Στο τμήμα της νέας επέκτασης το δίκτυο αναμένεται να προσομοιάζει με αυτό της τελευταίας επέκτασης, χωρίς όμως να υφίσταται ολοκληρωμένη μελέτη για το τμήμα αυτό ακόμα.

Παρατηρείται πρόβλημα ιεράρχησης και περαιτέρω μελέτης της κυκλοφορίας της πόλης της Ιεράπετρας, της οποίας πλέον η έκταση έχει αυξηθεί. Χαρακτηριστικά, στο ΓΠΣ που αφορά τον δήμο της Ιεράπετρας, στο τμήμα του χάρτη που απεικονίζεται η πόλη της Ιεράπετρας διακρίνονται μόνο συλλεκτήριες οδοί και οι άξονες του εθνικού δικτύου που καταλήγουν σε αυτή, ενώ σημειώνεται πως η χωροθέτηση δικτύων πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων θεωρείται απαραίτητη. Ακόμα, σύμφωνα και πάλι με το ΓΠΣ το τμήμα του σημερινού ΝΟΑΚ κατά μήκος της προτεινόμενης επέκτασης της πόλης πρέπει να μετατραπεί σε δρόμο ήπιας κυκλοφορίας με μεγάλα πεζοδρόμια, εξοπλισμένα κατάλληλα για την παραλιακή κίνηση πεζών (αναψυχή) και ποδηλατόδρομο και να υλοποιηθεί η προγραμματισμένη παράκαμψη της πόλης της Ιεράπετρας. Παράλληλα, στην κυκλοφοριακή μελέτη αναμένεται να χωροθετηθούν νέοι χώροι στάθμευσης, πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων και δικτύων σύνδεσης των ελευθέρων χώρων και τη βελτίωση των υφισταμένων.

5. Κυκλοφοριακή Μελέτη (2008-2009)

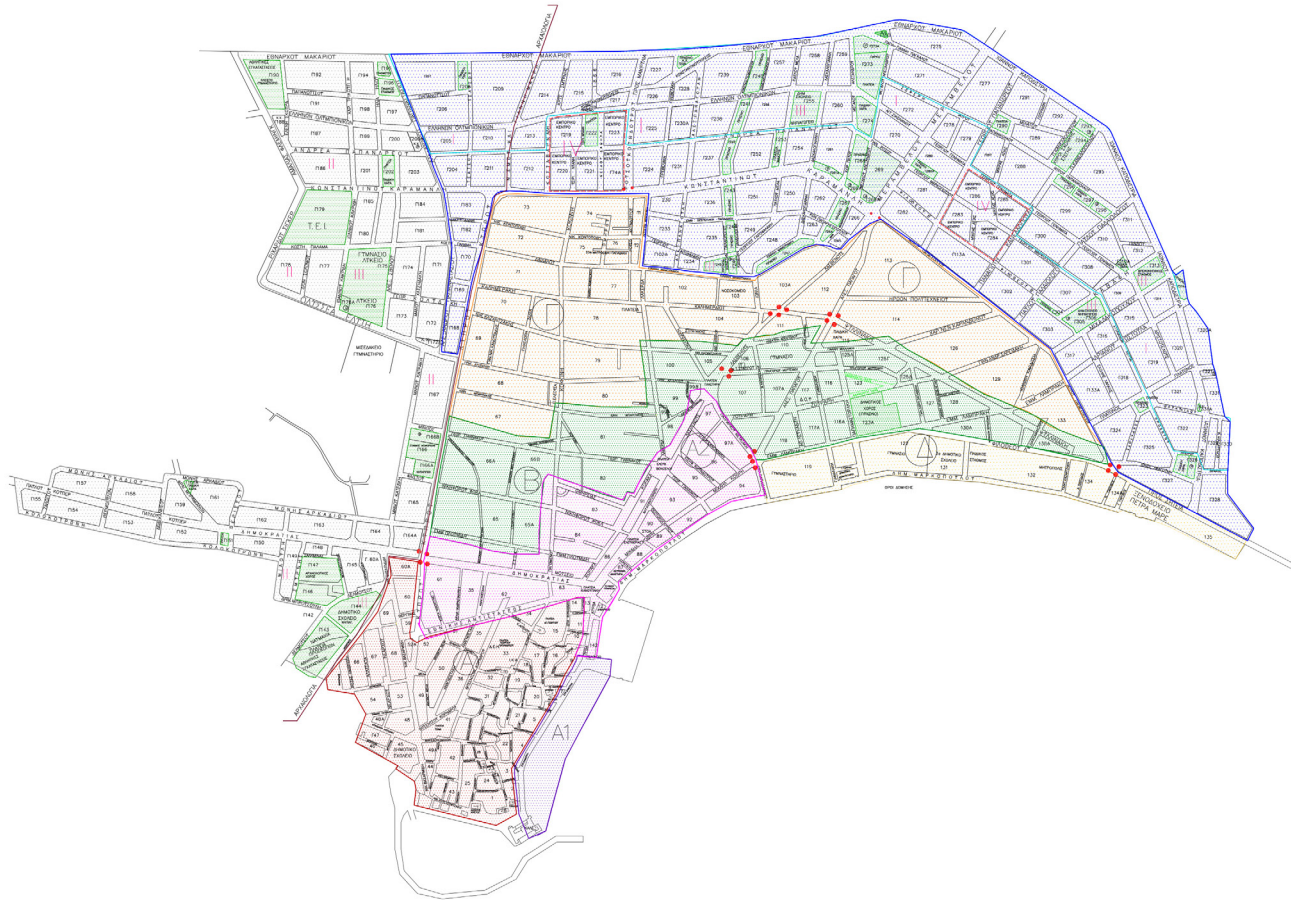
Εν έτει 2009 εκπονείται η πρώτη κυκλοφοριακή μελέτη για την πόλη της Ιεράπετρας (εικόνα 25), χωρίς να περιλαμβάνεται το τμήμα της νέας της επέκτασης, όπως αυτό προτείνεται στο ΓΠΣ του 2009. Στην μελέτη αυτή προβλέπεται ένα ολοκληρωμένο δίκτυο ποδηλατοδρόμων. Προτείνεται ακόμα δίκτυο ροής πεζών, καθώς και η δημιουργία νέου υπαίθριου χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων στο δυτικό άκρο της πόλης. Στο δίκτυο ροής πεζών περιλαμβάνονται τόσο οι πεζοδρομημένοι δρόμοι όσο και το δίκτυο των πεζοδρομίων. Ακόμα, προ-τείνεται η πεζοδρόμηση όλων των δρόμων που εσωκλείονται στην παλιά πόλη. Κίνηση που θεωρείται λογική εξαιτίας του μικρού πλάτους των δρόμων αυτών και της γεωμετρίας τους, που σε ορισμένες περιπτώσεις ισχύει ήδη αφού η κίνηση του αυτοκινήτου αν και δεν απαγορεύεται, είναι αδύνατη. Η κυκλοφοριακή μελέτη στοχεύει στη βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων, δημιουργώντας συνθήκες για την καλύτερη κυκλοφορία αλλά και συνύπαρξη πεζών, ποδηλατών και οδηγών.



Εικόνα 25 : Κυκλοφοριακή μελέτη Ιεράπετρας, 2009

Β6γ. Όροι Δόμησης

Οι όροι δόμησης της πόλης δεν διαφοροποιούνται καθόλου στο σύνολο της πόλης σε σχέση με εκείνους του 1988, όπως φαίνεται και στην εικόνα 26. Οι όροι δόμησης συνολικά στην πόλη παραμένουν ίδιοι πλην ελαχίστων τροποποιήσεων που έχουν υποστεί με αναθεωρήσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα από την θέσπισή τους. Όσον αφορά τους όρους δόμησης της προτεινόμενης επέκτασης γνωρίζουμε μόνο πως ο γενικός συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0,8, όπως συμβαίνει και στο τμήμα της προηγούμενης επέκτασης.



	Σ.Δ.	ΟΡΟΦΟΙ	ΥΨΟΣ	ΚΑΛΥΨΗ	ΕΜΒΑΔΟΝ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΒΑΘΟΣ	ΣΥΣΤΗΜΑ
A	1,4	2	9	70%	200	10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A1	2,1	3	13	70%	200	10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
A2	2,8	4	16	70%	200	10	10	ΣΥΝΕΧΕΣ
B	1,5	3	13	50%	200	10	12	ΣΥΝΕΧΕΣ
Γ	1,2	3	13	40%	400	15	18	Π.Ε.
Δ	1,6	4	16	50%	400	15	18	Π.Ε.
I	0,8		12	50%				
II	0,8		9	50%				
III	0,8		12	40%				
IV	0,8 ή 1,2		12	60%ή70%				

Εικόνα 26 : Χάρτης της πόλης της Ιεράπετρας με τις ζώνες των περιοχών της και τους ισχύοντες όρους δόμησης, 2009

Πίνακας 4 : Όροι δόμησης για την πόλη της Ιεράπετρας, 2009

Βεδ. Σημειακές βελτιωτικές επεμβάσεις

Τέλος, σύμφωνα και πάλι με τις κατευθύνσεις του ΓΠΣ, προβλέπεται ανάπλαση του συνόλου της παραλιακής ζώνης έως το σημερινό όριο του σχεδίου πόλης και βόρεια σε βάθος ενός οικοδομικού τετραγώνου από τον παραλιακό άξονα (μη συμπεριλαμβανομένου του τμήματος της Κάτω Μεράς το οποίο βρίσκεται ήδη υπό ανάπλαση), ώστε να αναδειχθούν τα παλιά κτίρια (Μουσείο, Ειρηνοδικείο, Λιμεναρχείο κλπ.), να καταργηθεί ο χώρος στάθμευσης στο λιμάνι πίσω από το Δημαρχείο και να διατηρηθεί μόνο μικρό μέρος του για την κάλυψη των αναγκών του Δημαρχείου με παράλληλη δημιουργία πλατείας. Ακόμα, πρέπει να ανακτηθούν οι οπτικοί άξονες προς την παραλία και τα τοπόσημα της περιοχής και να πραγματοποιηθούν φυτεύσεις στην παραλιακή ζώνη για να προσελκύει περισσότερο τους πεζούς.

Επισημαίνεται πως η θέση στάθμευσης των πλοίων θεωρείται προσωρινή δεδομένου ότι το υπάρχον λιμάνι κρίνεται ανεπαρκές για να καλύψει τις ανάγκες του Δήμου και βρίσκεται σε ακατάλληλη θέση σχετικά με τις λειτουργίας της πόλης, καθώς τοποθετείται πολύ κοντά σε αυτές. Παράλληλα, απαιτείται μετεγκατάσταση ή/και επέκταση σε νέα κτίρια των Κεντρικών Λειτουργιών Διοίκησης (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, κλπ.), όπου

οι καθορισμένες χρήσεις γης το επιτρέπουν. Η χωροθέτηση διοικητικών λειτουργιών μπορεί να γίνει στην προτεινόμενη περιοχή επέκτασης της πόλης με χρήση «πολεοδο-μικό κέντρο – κεντρικές λειτουργίες πόλης». Προβλέπεται, ακόμα, καταγραφή και χαρακτηρισμός των μικρών παραλιακών κτισμάτων που βρίσκονται στη νότια πλευρά του παραλιακού δρόμου, προς τα δυτικά ως παραδοσιακών – διατηρητέων και επανάχρηση τους για σκοπούς πολιτιστικούς ή άλλους που σχετίζονται με τις λειτουργίες του χώρου (αναψυχή, μικροεμπόριο, κολύμβηση κλπ.), η αποπερά-τωση του πολιτιστικού κέντρου για να στεγάσει τις διάφορες πολιτιστικές λειτουργίες καθώς και η ολοκλήρωση της ανάπλασης της παλιάς πόλης, η οποία έχει ήδη αρχίσει. Επιτακτική είναι η ανάγκη για μετεγκατάσταση του κτιρίου του Νοσοκομείου το οποίο εξυπηρετεί σε αρκετά μεγάλη ακτίνα (ολόκληρο το νότιο – ανατολικό άξονα από τα χωριά της Βιάννου μέχρι το Μακρύ Γιαλό). Συνεπώς, μπορεί πιθανά να χωροθετηθεί σε θέση στην προτεινόμενη επέκταση της πόλης που θα επιτρέπει να αναπτυχθεί χωρικά περισσότερο από την τωρινή του κατάσταση εξαιτίας του μεγέθους του πληθυσμού που εξυπηρετεί²⁶.

²⁶ ΦΕΚ 530/19-10-2009



Εικόνα 27 : Αεροφωτογραφία της πόλης, 2007-2009

B7. 2014-2019 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ιεράπετρας

B7α. Βασικές Αρχές

Σύμφωνα με το Ν. 3852/10, για το μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό των Δήμων εκπονείται πενταετής Επιχειρησιακό Πρόγραμμα²⁷. Στόχος του είναι η προώθηση της ανάπτυξης του δήμου, τόσο στο εσωτερικό του όσο και σε σχέση με τους υπόλοιπους δήμους, *σε αναρμόνιση με τις κατευθύνσεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε τοπικό και εθνικό επίπεδο*²⁸.

²⁷ Το Α' στάδιο αποτελεί το συμπέρασμα για την υφιστάμενη κατάσταση και τις προοπτικές ανά τομέα και στη συνέχεια παρατίθενται το όραμα και οι πιθανές κατευθύνσεις για ανάπτυξη. Στο Β' στάδιο του προγράμματος εξειδικεύεται το αναπτυξιακό μοντέλο του Α' σταδίου, όπως έχει διατυπωθεί μέσα από στόχους και πιθανές δράσεις, προσδιορίζοντας το επιχειρησιακό πρόγραμμα και τον οικονομικό σχεδιασμό για την επόμενη πενταετία. Σε αυτό το στάδιο διαμορφώνεται ένα ολοκληρωμένο υποπρόγραμμα δράσεων (υπό τη μορφή έργων ή λειτουργιών) που στοχεύει στην επίτευξη όλων των προτεινόμενων μέτρων. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα εστιάζει στην επίλυση των κρίσιμων θεμάτων που θεωρούνται προτεραιότητα για τον δήμο συνολικά, όπως αυτά έχουν αποφασιστεί από τους αρμόδιους φορείς. Πιο συγκεκριμένα, το β' στάδιο του επιχειρησιακού προγράμματος περιλαμβάνει συνοπτικά τα έργα και τις δράσεις που υλοποιούν το όραμα και τους στόχους του Δήμου για την περίοδο 2014-2019, ενταγμένα στους στρατηγικούς άξονες και τα μέτρα του στρατηγικού σχεδιασμού. Τέλος, ορίζονται δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης, με τους οποίους θα παρακολουθείται και θα αξιολογείται η πορεία υλοποίησης των στρατηγικών στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

²⁸ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019, σελ. 3

Τα όρια του δήμου αλλάζουν με την εφαρμογή του προγράμματος Καλλικράτη το 2011, αφού σε αυτόν προστίθεται τμήμα του πρώην δήμου Μακρύ Γιαλού.

Εν έτει 2014 η πόλη της Ιεράπετρας αποτελεί το μεγαλύτερο αστικό κέντρο ολόκληρου του Νομού και γενικότερα της νότιας Κρήτης, με μόνιμο πληθυσμό 12.355 κατοίκους²⁹.

Σύμφωνα με το επιχειρησιακό πρόγραμμα για την περίοδο 2014-2019, απαραίτητη θεωρείται η οικιστική ανάπτυξή του δήμου και η περαιτέρω ανάπτυξη άλλων οικιστικών κέντρων για την αποφόρτιση της πόλης της Ιεράπετρας και την ανάπτυξη ενός *ιεραρχημένου δικτύου ως προς το σύνολο των οικισμών, με στόχο την εξασφάλιση ισάξιων όρων διαβίωσης και ευκαιριών για όλους τους κατοίκους, παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στο σύνολο του δικτύου*.³⁰

²⁹ Ελληνική Στατιστική Αρχή (<http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/2011>)

³⁰ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019, σελ. 13

B7β. Χρήσεις γης1. Δομημένο περιβάλλον – αστικές υποδομές

Ως ένας επιμέρους στόχος ορίζεται η εφαρμογή του ΣΧΟΟΑΠ και των επιμέρους πολεοδομικών ρυθμίσεων για την πόλη της Ιεράπετρας. Πιο συγκεκριμένα ενδεικτικά προτείνονται η υλοποίηση του πολεοδομικού σχεδίου, η λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της αυθαίρετης δόμησης και η προστασία, ανάδειξη και περιβαλλοντική αναβάθμιση του κέντρου της πόλης.

Παράλληλα, επισημαίνεται, όπως και στο ΓΠΣ, πως στην πόλη της Ιεράπετρας εντοπίζονται ελλείψεις ως προς τους χώρους πρασίνου και τους ελεύθερους χώρους και τίθεται και το θέμα ανεπάρκειας ως προς τον αστικό εξοπλισμό. Έτσι, προτείνεται η εκπόνηση μελετών για τη δημιουργία έργων που θα αναβαθμίσουν αισθητικά τους κοινόχρηστους και δημόσιους χώρους της πόλης. Παράλληλα, προβλέπεται η ενεργειακή αναβάθμιση των δημοσίων κτιρίων και κοινόχρηστων χώρων της, με την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για την τροφοδότησή τους και την εξοικονόμηση ενέργειας. Οι κινήσεις αυτές στοχεύουν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της πόλης.

2. Δημόσιες Υπηρεσίες

Η στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών σε πολλά διαφορετικά κτίρια σε διάφορα σημεία της πόλης δυσχεραίνει τη λειτουργία του συνόλου του συστήματος. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η δημιουργία ενός δημοτικού καταστήματος όπου θα συγκεντρώνονται οι δημοτικές υπηρεσίες, υπό καλύτερες συνθήκες για την εύρυθμη λειτουργία τους. Ο χώρος που προτείνεται για τη χρήση αυτή είναι το πολιτιστικό κέντρο Μελίνα Μερκούρη, επί της οδού Δημοκρατίας, που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, απέναντι από το μουσείο και σε μικρή απόσταση από το δημαρχείο της. Τέλος, θεωρείται απαραίτητη η επέκταση των εγκαταστάσεων των για την τοποθέτηση διοικητικών λειτουργιών σε αυτό.

3. Λειτουργίες κοινωνικής πρόνοιας

Υγεία και περίθαλψη

Το Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας της πόλης της Ιεράπετρας εξυπηρετεί σημαντικό τμήμα του νότιου άξονα του νομού μέχρι και τα όρια του Νομού Ηρακλείου αφού είναι το μοναδικό στην νότια πλευρά του νησιού.

Πρόνοια

Στην πόλη της Ιεράπετρας υφίστανται προγράμματα και κέντρα που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση της

τρίτης ηλικίας³¹. Ακόμα, Στα πλαίσια των κοινωνικών προγραμμάτων παιδικής αγωγής στην Ιεράπετρα λειτουργούν δυο Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για άτομα με ειδικές ανάγκες, δύο βρεφονηπιακοί σταθμοί και ένας παιδικός σταθμός.

Επιβάλλεται η ανάπτυξη δομών για άτομα με κινητικές, ψυχικές και νοητικές αναπηρίες και μέριμνα για την διευκόλυνση της προσβασιμότητας τους στην πόλη της Ιεράπετρας.

4. Εκπαίδευση

Ως προς τις μονάδες εκπαίδευσης είναι απαραίτητη η δημιουργία νέων για την εξυπηρέτηση των αναγκών του πληθυσμού.

Ο κύριος όγκος των μονάδων εκπαίδευσης εντοπίζεται στη πόλη της Ιεράπετρας και εξυπηρετεί το σύνολο του δήμου, κυρίως όσον αφορά τη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο δυναμικό τους έχουν προστεθεί από το 2009 ένα νηπιαγωγείο από τα έξι που απαιτούνται, σύμφωνα με το ΓΠΣ του 2009, και ένα γενικό λύκειο. Ακόμα, έχει προταθεί η ίδρυση δεύτερου τμήματος στο Α.Τ.Ε.Ι., ενώ το υφιστάμενο τμήμα

αντιμετωπίζει προβλήματα και ενδέχεται να σταματήσει η λειτουργία του.

Στο επιχειρησιακό πρόγραμμα προτείνονται η κατασκευή ενός ακόμα νηπιαγωγείου και η ανέγερση ενός δημοτικού σχολείου. Παράλληλα, έμφαση δίνεται στην ενίσχυση του τομέα της εκπαίδευσης με την παροχή ψηφιακών μέσων και μηχανημάτων για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του και την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιριακών μονάδων εκπαίδευσης.

5. Αθλητισμός

Οι χώροι αθλητικών δραστηριοτήτων που υφίστανται στην πόλη της Ιεράπετρας είναι το δημοτικό της στάδιο, ένα κλειστό γυμναστήριο και μια ακόμα στο παραλιακό μέτωπο της. Προτείνεται η δημιουργία ενός νέου κέντρου μαζικού αθλητισμού και αναψυχής.

6. Κυκλοφορία

Απαιτείται η εφαρμογή της κυκλοφοριακής μελέτης που συντάχθηκε το 2009 (εικόνα 26), καθώς και η δημιουργία μελέτης για το τμήμα του νέου σχεδίου πόλεως. Οι προτεινόμενες πεζοδρομήσεις και το δίκτυο ποδηλατοδρόμων έχουν ήδη ξεκινήσει να αναπτύσσονται, ενώ παράλληλα προτείνεται η διαμόρφωση κυκλοφοριακών κόμβων για την καλύτερη

³¹ Σε αυτά ανήκουν είναι ένα Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (Κ.Η.Φ.Η), η «Βοήθεια στο Σπίτι», ένα Κέντρο Ανοικτή Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.), δύο γηροκομεία και ο Ξενώνας Ηλικιωμένων – Ορφανουδάκειο Κέντρο Τρίτης Ηλικίας

ρύθμιση της κυκλοφορίας. Ακόμα, προτείνονται θέσεις για τη δημιουργία νέων χώρων στάθμευσης (π.χ. σε οδό Ν. Φωκά) και περιφερειακά της πόλης.

B7γ. Σημειακές βελτιωτικές επεμβάσεις

Στην κατεύθυνση για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της πόλης προτείνονται σημειακές επεμβάσεις –αναπλάσεις σε δημόσια κτίρια, κοινόχρηστους χώρους και άλλες υποδομές της πόλης.

Σύμφωνα με το επιχειρησιακό πρόγραμμα προτείνεται η εκπόνηση δυο ακτομηχανικών μελετών στο παραλιακό μέτωπο από τη Ναυμαχία μέχρι την περιοχή Περιστερά Ιεράπετρας. Αναλυτικότερα, προτείνονται η ανάπλαση-προστασία του λιμενικού καταφυγίου της Ιεράπετρας και του χώρου της Ναυμαχίας με σκοπό τη δημιουργία μαρίνας στο δεύτερο για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και τέλος, η ανάπλαση του παραλιακού μετώπου της πόλης.

Παράλληλα προτείνονται η δημιουργία ενός πολυκέντρου κοινωνικών υπηρεσιών και ενός κέντρου πληροφόρησης και ενημέρωσης των επισκεπτών. Τίθενται, ακόμα, τα ζητήματα του εκσυγχρονισμού της δημοτικής βιβλιοθήκης και της αξιοποίησης του χώρου του Τζαμιού της πόλης με πολιτιστική χροιά. Ακόμα, προτείνεται η δημιουργία ενός

νέου μουσείου για την πόλη της Ιεράπετρας.

Επιπρόσθετα, γίνονται προτάσεις για αναπλάσεις χώρων της πόλης, όπως η κεντρική της πλατεία και η περιοχή όπου βρισκόταν το εργοστάσιο Μίνως, που σήμερα ανήκει στο δήμο και χρησιμοποιείται περιστασιακά για διάφορες εποχικές χρήσεις. Καταληκτικά, επιθυμητή θεωρείται η συντήρηση και αποκατάσταση κτιρίων με ιστορική σημασία για την πόλη³². Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνεται και η διαμόρφωση των χώρων που τα περιβάλλουν και μπορούν να αξιοποιηθούν για διεξαγωγή πολιτιστικών και λοιπών εκδηλώσεων.

B7δ. Τομείς παραγωγής

Ο δήμος Ιεράπετρας δραστηριοποιείται κυρίως στους πρωτογενή και τριτογενή τομείς παραγωγής, ενώ έχει σημαντικό έλλειμμα ανάπτυξης στο δευτερογενή τομέα. Πιο συγκεκριμένα, στην πόλη της Ιεράπετρας πιο έντονη είναι η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα παραγωγής, αφού σε αυτόν συγκεντρώνονται οι υπηρεσίες του δήμου, οι υποδομές εκπαίδευσης και υγείας καθώς και οι τουριστικές υποδομές.

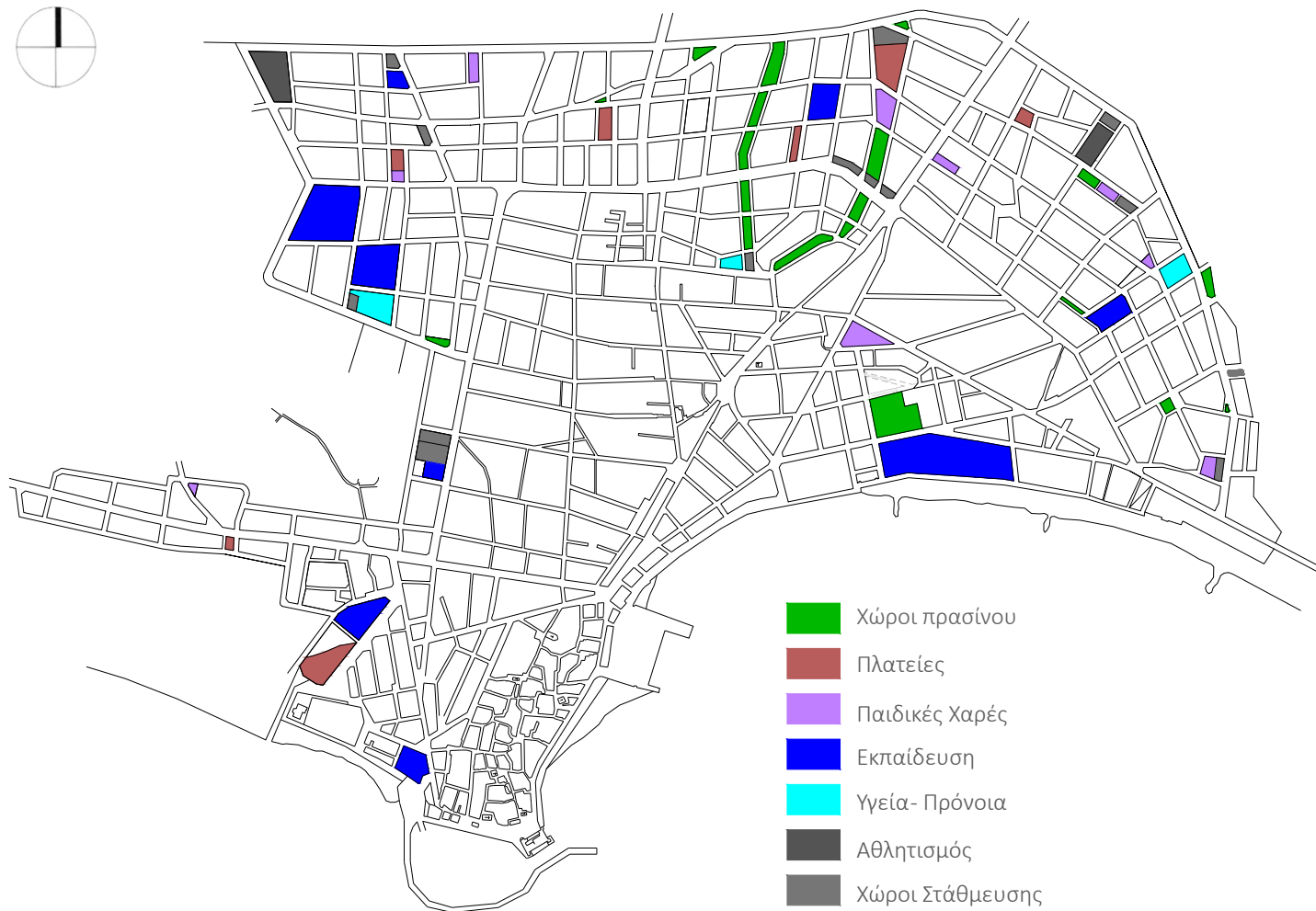
³² Τέτοια είναι το φρούριο Καλέ, η Οθωμανική σχολή (όπου στεγάζεται και το μουσείο της Ιεράπετρας) και το σπίτι του Ναπολέοντα, τόσο για την διατήρηση των μνημών του τόπου όσο και την ανάδειξή τους ως χώρους με ιστορικό ενδιαφέρον, άρα και τουριστικούς προορισμούς.

Η τουριστική ανάπτυξη του δήμου βασίζεται κυρίως στα ενδογενή στοιχεία του και όχι σε ένα σχεδιασμένο αναπτυξιακό μοντέλο³³. Στην πόλη της Ιεράπετρας τέτοια στοιχεία είναι η ιστορική και πολιτιστική της σημασία καθώς και η γεωγραφική της θέση.

Προτείνεται, λοιπόν, η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, με στόχο την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Συνιστάται η ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την προσέλκυση αναβαθμισμένων ποιοτικά επισκεπτών, καλύτερη προώθηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος στο εσωτερικό και το εξωτερικό καθώς και παροχή πληθώρας πολιτιστικών και άλλων δράσεων για την αύξηση των δαπανών των επισκεπτών³⁴.

³³ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019, σελ. 20

³⁴ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019 : Α΄ Φάση, σελ. 22



Εικόνα 28 : Χάρτης της πόλης της Ιεράπετρας με τις χρήσεις γης

B8. 2017 - Πώς επέδρασε διαχρονικά ο σχεδιασμός στην πόλη σήμερα

(ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 14.800 ΑΤΟΜΑ)

B8α. Γενικά

Σήμερα, η μορφή της πόλης της Ιεράπετρας λίγο απέχει από εκείνη που η πόλη ξεκίνησε να παίρνει από το 1967. Οι βασικές της αρτηρίες έχουν διατηρηθεί και τα λειτουργικά της κέντρα παραμένουν στα ίδια σημεία έκτοτε, ίσως πιο ενισχυμένα για να καλύπτουν τις ανάγκες του συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού.

Σε γενικές γραμμές οι κατευθύνσεις που δόθηκαν από τα εκάστοτε πολεοδομικά σχέδια για τις διαδοχικές επεκτάσεις της πόλης δεν έχουν ακολουθηθεί. Όμως με την πάροδο των χρόνων η εικόνα της τείνει να πλησιάζει σε αυτήν που τα σχέδια υποδεικνύουν. Αναλυτικότερα, οι κατευθυντήριες, που είχαν δοθεί σε αυτά χωρικά, κυρίως κατά τις πρώτες προσπάθειες οργάνωσης της, δεν εφαρμόζονται άμεσα, όμως σταδιακά και με την πυκνωση του αστικού ιστού, η μορφή της πόλης φαίνεται να συμμορφώνεται με αυτά. Επί παραδείγματι, παρατηρώντας το ρυμοτομικό σχέδιο του 1947 (εικόνα 11) και στη συνέχεια την ανάπτυξη της πόλης μέχρι το 1966 (εικόνα 13) φαίνεται πως έχει ακολουθηθεί μερικώς. Παρατηρείται, επίσης, μερική διάχυση προς όλες τις

κατευθύνσεις και κυρίως βόρεια και ανατολικά, εκτός του σχεδίου. Ο ιστός εντός της πόλης δεν είναι συνεκτικός, δημιουργώντας ένα κενό βορειοδυτικά του πρώην οθωμανικού νεκροταφείου και κεντρικής πλέον πλατείας της πόλης.

Μέχρι το 1987 ο ιστός της πόλης παρουσιάζεται πλέον συνεκτικός (εικόνα 17). Φαίνεται το σχέδιο του 1967 να έχει εφαρμοστεί, με λίγες εξαιρέσεις δόμησης εκτός σχεδίου (εικόνα 1991). Στη συνέχεια σχεδιάζεται η δεύτερη επέκταση της πόλης, εν έτει 1988, η οποία και εφαρμόζεται σταδιακά. Η νέα κατάσταση διαφαίνεται ήδη από αεροφωτογραφίες του 2007 (εικόνα 27), όπου παρατηρείται πως τα νέα κτίσματα υπακούν στις αρχές του σχεδίου πόλης. Από τότε μέχρι σήμερα, ο ιστός της επέκτασης έχει πυκνώσει ελαφρά, χωρίς να παρατηρούνται άλλες ιδιαίτερες αλλαγές στην εικόνα της πόλης.

B8β. Χρήσεις γης

Οι χρήσεις γης σήμερα παρουσιάζονται πιο οργανωμένες

και διακριτές, χωρίς ωστόσο να ορίζονται συγκεκριμένες ζώνες για την χωροθέτηση του, αφού γενικότερα σε όλη την πόλη ως κύρια χρήση ορίζεται αυτή της γενικής κατοικίας.

Εξαίρεση στα παραπάνω αποτελούν οι ζώνες III και IV, όπως αποτυπώνονται στην εικόνα 19 και αναφέρονται σε χρήσεις εκπαίδευσης και εμπορικής δραστηριότητας - κεντρικών λειτουργιών αντίστοιχα.

Ακόμα, το παραλιακό μέτωπο της πόλης χαρακτηρίζεται κυρίως από χρήσεις αναψυχής, εστίασης και τουρισμού διαμορφώνοντας μια διακριτή ζώνη, για την οποία ωστόσο δεν ισχύουν διαφοροποιημένοι όροι και περιορισμοί δόμησης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως η ζώνη αυτή δεν είναι αποτέλεσμα χωρικού σχεδιασμού αλλά φυσικής εξέλιξης της πόλης και της τάσης της για ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας.

1.Κεντρικές Λειτουργίες Πόλης

Οι κεντρικές λειτουργίες της πόλης οργανώνονται αρχικά σε μια περιοχή κομβική για αυτήν, η οποία είναι το σημείο όπου βρισκόταν το οθωμανικό νεκροταφείο και σήμερα βρίσκεται μια κεντρική πλατεία και πλήθος καταστημάτων, χώρων εστίασης και δημοσίων λειτουργιών. Στη συνέχεια, καθώς η πόλη επεκτείνεται με το σχέδιο του 1988 (εικόνα 16), τα νέα κέντρα ορίζονται

χωρικά, όπως αναφέρθηκε στη ζώνη IV, με ελαφρώς διαφοροποιημένους όρους και περιορισμούς δόμησης σε σχέση με αυτούς των υπολοίπων ζωνών. Έκτοτε, οι λειτουργίες συνεχίζουν να αναπτύσσονται περιμετρικά της πλατείας που αναφέρθηκε, με την ακτίνα ανάπτυξης τους να μεγαλώνει σταδιακά, όσο οι ανάγκες των κατοίκων αυξάνονται. Στον συγκεκριμένο πυρήνα βρίσκονται και οι δημόσιες υπηρεσίες και τα διοικητικά γραφεία της Ιεράπετρας. Παράλληλα, ξεκινά και η ανάπτυξη της νέας αυτής ζώνης στην επέκταση της πόλης, η οποία επίσης σταδιακά διογκώνεται για να εξυπηρετήσει τον αυξανόμενο πληθυσμό της πόλης. Τέλος, ο νέος πυρήνας που έχει προταθεί να φιλοξενήσει τις λειτουργίες αυτές στην νέα επέκταση του 2009 δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί.

2. Λειτουργίες κοινωνικής πρόνοιας

Στην πόλη της Ιεράπετρας λειτουργεί το Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας, από την αρχή ίδρυσης του μέχρι και σήμερα στις υφιστάμενες κτιριακές δομές του.

3. Εκπαίδευση

Οι μονάδες εκπαίδευσης που υφίστανται στην πόλη της Ιεράπετρας καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού που εξυπηρετούν και αναμένεται η δημιουργία ορισμένων νέων για την κάλυψη του εκτιμώμενου πληθυσμού για τα επερχόμενα έτη. Σύμφωνα με τα παραπάνω, έχουν

ήδη ξεκινήσει εργασίες για την ανέγερση του 7ου νηπιαγωγείου Ιεράπετρας, με τη χωροθέτησή του να έχει ήδη πραγματοποιηθεί. Η ανέγερση του σχολικού κτιρίου θα γίνει σε ακίνητο του δήμου, ενώ στον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου προβλέπεται η δημιουργία παιδικής χαράς, καθώς επίσης και η διαμόρφωση αύλειου χώρου, παρτεριών και χώρων πρασίνου .

4. Ελεύθεροι χώροι – χώροι πρασίνου

Στα αρχικά σχέδια της πόλης (εικόνες 6, 11) δεν προβλέπονται ελεύθεροι χώροι και χώροι πρασίνου. Σαν αποτέλεσμα, η πόλη αντιμετωπίζει σοβαρό έλλειμμα ως προς αυτούς. Η κατάσταση ελάχιστα διαφοροποιείται με το σχέδιο του 1967 (εικόνα 14), όπου και χωροθετούνται δύο τέτοιοι χώροι, στα ανατολικά της πόλης, οι οποίοι όμως δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών της. Έτσι, στο ρυμοτομικό σχέδιο του 1988 (εικόνα 16) δημιουργείται ένα δίκτυο τέτοιων χώρων στο τμήμα της επέκτασης της πόλης. Οι χώροι αυτοί σήμερα στην πλειοψηφία τους υφίστανται όπως προβλέφθηκαν στο σχέδιο. Η ποιότητα των υφισταμένων ελευθέρων χώρων φαίνεται να έχει ανελιχθεί, αφού έχει δοθεί περισσότερη σημασία στον σχεδιασμό τους και στην ενίσχυση του πρασίνου στους χώρους αυτούς. Παρατηρείται, παράλληλα, βελτίωση της εικόνας των ελευθέρων και πρασίνων χώρων και στο τμήμα της πόλης

πριν τις επεκτάσεις, σε συνάρτηση με την εφαρμογή της κυκλοφοριακής μελέτης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πλατεία που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, στη θέση του παλιού οθωμανικού νεκροταφείου.

5. Κυκλοφορία

Το οδικό δίκτυο της πόλης διαφοροποιείται στα διάφορα τμήματά της, ανάλογα με την περίοδο ανοικοδόμησής της. Πιο συγκεκριμένα, οι δρόμοι στην παλιά πόλη έχουν πλάτος περίπου έξι μέτρα κατά μέσο όρο και το δίκτυο είναι δαιδαλώδες, με δύσκολη γεωμετρία. Καθώς η πόλη επεκτείνεται, το πλάτος των δρόμων αυξάνεται στα επτάμιση περίπου μέτρα, ενώ παρατηρείται και μια προσπάθεια ιεράρχησης του δικτύου, με εναλλαγές στα πλάτη των οδών. Στη συνέχεια, το οδικό δίκτυο διαφοροποιείται σημαντικά στο νέο ρυμοτομικό σχέδιο με την επέκταση του 1988 (εικόνα 16), σύμφωνα με το οποίο οι νέοι οδοί που σχεδιάζονται έχουν μέσο πλάτος τα δώδεκα μέτρα και το δίκτυο παρατηρείται πιο ορθοκανονικό, ακολουθώντας τις αρχές του καννάβου. Όλα τα παραπάνω έχουν υλοποιηθεί και ανταποκρίνονται πλήρως στην εικόνα της πόλης σήμερα, χωρίς να παρατηρούνται διαφοροποιήσεις (είτε λόγω καταπάτησης των όρων δόμησης είτε λόγω βελτιωτικών εργασιών) στο οδικό δίκτυο από την αρχή υλοποίησής του μέχρι σήμερα.

Ακόμα, η κυκλοφοριακή μελέτη που εκπονήθηκε την περίοδο 2008-2009 έχει ήδη ξεκινήσει να εφαρμόζεται, και αφορά στη βελτίωση της εικόνας της πόλης. Παράλληλα, υλοποιούνται σταδιακά και τα υπόλοιπα τμήματά της, μέσω διαγωνισμών και δημοπρατήσεων, ήδη από το 2014 μέχρι και σήμερα. Ωστόσο, εκκρεμεί ακόμα η εκπόνηση νέας μελέτης για το τμήμα της νεότερης επέκτασης της πόλης. Η ποιότητα του δικτύου κυκλοφορίας της πόλης παρουσιάζεται αρκετά βελτιωμένη τα τελευταία χρόνια και συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της και στην αύξηση της επισκεψιμότητάς της.

B8γ. Όροι Δόμησης

Σε γενικές γραμμές φαίνεται οι όροι και περιορισμοί δόμησης που έχουν τεθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες να έχουν ακολουθηθεί. Συνεπώς, η εικόνα της πόλης σήμερα μπορεί να χαρακτηριστεί απόρροια αυτών. Οι ζώνες σύμφωνα με τις οποίες οργανώνεται η Ιεράπετρα διαχρονικά παραμένουν ίδιες, όμως διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς τα χαρακτηριστικά τους από το σχέδιο του 1947 μέχρι εκείνο του 1967. Το γεγονός αυτό οφείλεται στα νέα δεδομένα που ισχύουν την εποχή εκείνη (έντονη ανάπτυξη οικοδομικής δραστηριότητας) και δημιουργούνται νέες συνθήκες για την άνθιση της οικοδομικής δραστηριότητας. Προς την κατεύθυνση αυτή

αυξάνεται το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων και έτσι η πόλη αναπτύσσεται και καθ' ύψος, ενώ μέχρι τότε χαρακτηριζόταν κυρίως από ισόγεια και μονώροφα κτίρια, ενώ παράλληλα αυξάνεται και η αρτιότητα των οικοπέδων, δίνοντας τη δυνατότητα ανοικοδόμησης περισσότερων τετραγωνικών μέτρων. Έκτοτε, η εικόνα της πόλης ελάχιστα διαφοροποιείται ως προς τους όρους και περιορισμούς δόμησης της και ο ιστός της σταδιακά πυκνώνει και διαχέεται περιμετρικά, οδηγώντας στη σημερινή της εικόνα.

B8δ. Σημειακές βελτιώσεις – αναπλάσεις

Επιπρόσθετα, πραγματοποιούνται ποικίλες βελτιωτικές εργασίες σημειακού επιπέδου στην Ιεράπετρα, σε μια προσπάθεια επίλυσης παθογενειών και αδύναμων σημείων της πόλης αλλά και ορθής εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων της. Ενδεικτικά, έχουν ξεκινήσει εργασίες αποκατάστασης και βελτίωσης του αλιευτικού καταφυγίου της πόλης. Στόχος των εργασιών είναι η δημιουργία ασφαλούς δίαυλου για τα σκάφη που ήδη εξυπηρετούνται αλλά και η δυνατότητα διέλευσης και φιλοξενίας μεγαλύτερων τουριστικών ή επαγγελματικών σκαφών. Προς την κατεύθυνση αυτή ο δήμος παραχωρεί το χώρο της Ναυμαχίας για την μεταφορά των μικρότερων ερασιτεχνικών αλιευτικών και ιδιωτικών σκαφών αναψυχής εκεί, ευελπιστώντας

ότι μέχρι το 2018 θα έχει διπλασιαστεί η χωρητικότητα του Αλιευτικού Καταφυγίου της Ιεράπετρας. Ακόμα, η δημοτική βιβλιοθήκη έχει αναβαθμιστεί και μεταφερθεί στο ίδιο κτίριο με τις διοικητικές λειτουργίες του δήμου. Τέλος, έχουν πραγματοποιηθεί αισθητικές επεμβάσεις σε ελεύθερους χώρους της πόλης, όπως η κεντρική της πλατεία.

Εν κατακλείδι, παρατηρείται έντονη κινητικότητα και προσπάθεια από πλευράς του δήμου για την αναβάθμιση της εικόνας της πόλης, με ορισμένους από τους στόχους που έχουν τεθεί να έχουν ήδη πραγματοποιηθεί και άλλους να βρίσκονται σε εξέλιξη. Παρόλα αυτά μένουν ακόμα να συμβούν πολλές κινήσεις για να πραγματοποιηθούν όλες οι αλλαγές που έχουν τεθεί ως στόχοι μέχρι το έτος 2020.



Εικόνα 29 : Χάρτης με σημεία ενδιαφέροντος της πόλης

Βιβλιογραφία

1. Αργυρόπουλος Θαλής Ι., *Πολεοδομία στην Ελλάδα*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, 20/1986, σελ. 68
2. Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019, Α' Φάση
3. Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Ιεράπετρας 2014 – 2019, Β' Φάση
4. Λεοντίδου Λ. – Εμμανουήλ Δ., *Σχέδιο ανάλυσης της δομής της πόλης και του ρόλου της πολεοδομίας στη σύγχρονη Ελλάδα : αδιέξοδα και προοπτικές...*, Αρχιτεκτονικά Θέματα, τεύχος 11, 1977, σελ. 95
5. Παπαδάκης Νίκος Π., *Ιεράπετρα: Η νύμφη του λιθικού*, εκδ. δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000
6. Περβολαράκης Κωνσταντίνος, *Η φυσιογνωμία της πόλης της Ιεράπετρας*, εκδ. Πολυτεχνείου Κρήτης, Χανιά, 2011, σελ. 41
7. Σπανάκης Στέργιος Γ., *Πόλεις και Χωριά της Κρήτης στο πέρασμα των αιώνων: μητρώον των οικισμών*, εκδ. Δετοράκη, Ηράκλειο, 1991-92, Τόμος 1, σελ. 320
8. Φίλιας Β., *Εξελίξεις στην οικογένεια και στην κατοικία που επηρεάζουν την οργάνωση της σύγχρονης κατοικίας*, Σεμινάριο σύγχρονης κατοικίας, Τ.Ε.Ε. – Τμήμα ανατολικής Κρήτης, Ηράκλειο, Οκτώβρης 1984, σελ. 12
9. ΦΕΚ 207/30-09-1947, τ.Α
10. ΦΕΚ 997/16-10-1986, τ.Δ
11. ΦΕΚ 788/07-11-1988, τ.Δ
11. ΦΕΚ 627/01-07-1992, τ.Δ
9. ΦΕΚ 530/19-10-2009, τ. αναγκαστικών απαλλοτριώσεων και πολεοδομικών θεμάτων
13. Χρηστάκης Γιάννης Γ., *Η Ιεράπετρα και η περιοχή της. Πορεία μέσα στο χρόνο*, εκδ. Δημοτικής Επιχείρησης Ανάπτυξης & Πολιτισμού Ιεράπετρας, Ηράκλειο, 1994

Διαδικτυακές Πηγές

1. <http://www.ierapetra.gr/index.php/el/>
2. <http://www.ierapetra.gov.gr/>
3. <http://www.statistics.gr/el/statistics>

Πηγές Εικονογράφησης - Πινάκων

Εικόνες

4. Παπαδάκης Νίκος Π., ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ – Η Νύμφη του Λιβυκού, εκδ. Δήμου Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, 2000, σελ. 37
5. Παναγιωτάκης Γεώργιος Ι., Κρήτη: Ιστορία – Εικόνες, εκδ. Σμυρنيωτάκη Α.Ε., Ηράκλειο Κρήτης, 1990, σελ. 309
6. Παναγιωτάκης Γεώργιος Ι., Κρήτη: Ιστορία – Εικόνες, εκδ. Σμυρنيωτάκη Α.Ε., Ηράκλειο Κρήτης, 1990, σελ. 309
7. Επεξεργασία συγγραφέα
8. Περβολαράκης Κωνσταντίνος, Η φυσιογνωμία της πόλης της Ιεράπετρας, εκδ. Πολυτεχνείου Κρήτης, Χανιά, 2011, σελ.35 με επεξεργασία συγγραφέα
9. Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, χορήγηση σε Σαμουρκασίδη Α. και ΣΙΑ
10. Παναγιωτάκης Γεώργιος Ι., Κρήτη: Ιστορία – Εικόνες, εκδ. Σμυρنيωτάκη Α.Ε., Ηράκλειο Κρήτης, 1990, σελ. 308
11. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα
12. Επεξεργασία συγγραφέα
13. Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, χορήγηση σε Σαμουρκασίδη Α. και ΣΙΑ
14. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα
15. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

16. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

17. Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, χορήγηση σε Σαμουρκασίδη Α. και ΣΙΑ

18. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

19. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

20. Ζερβουδάκης Δ., Σιδέρη Χ., Χατζηιωάννου Α., επιμ. Διμέλλη Δ., Χωροταξία : Δήμος Ιεράπετρας, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2015

21. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας, ΦΕΚ 530/19-10-2009 με επεξεργασία συγγραφέα

22, 23, 24. ο.π.

25. <http://www.denco-transport.gr/index.php/gr/component/content/article/8-tomeis/10-kykloforiakh>

26. <http://www.ierapetra.gov.gr/xartis/sxedio-ierapetras/>

27. Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, χορήγηση σε Σαμουρκασίδη Α. και ΣΙΑ

28. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

29. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας με επεξεργασία συγγραφέα

30. Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, χορήγηση σε Σαμουρκασίδη Α. και ΣΙΑ, 1977

Πίνακες

1. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας

2. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας

3. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας

4. Αρχείο τμήματος Πολεοδομίας Ιεράπετρας



